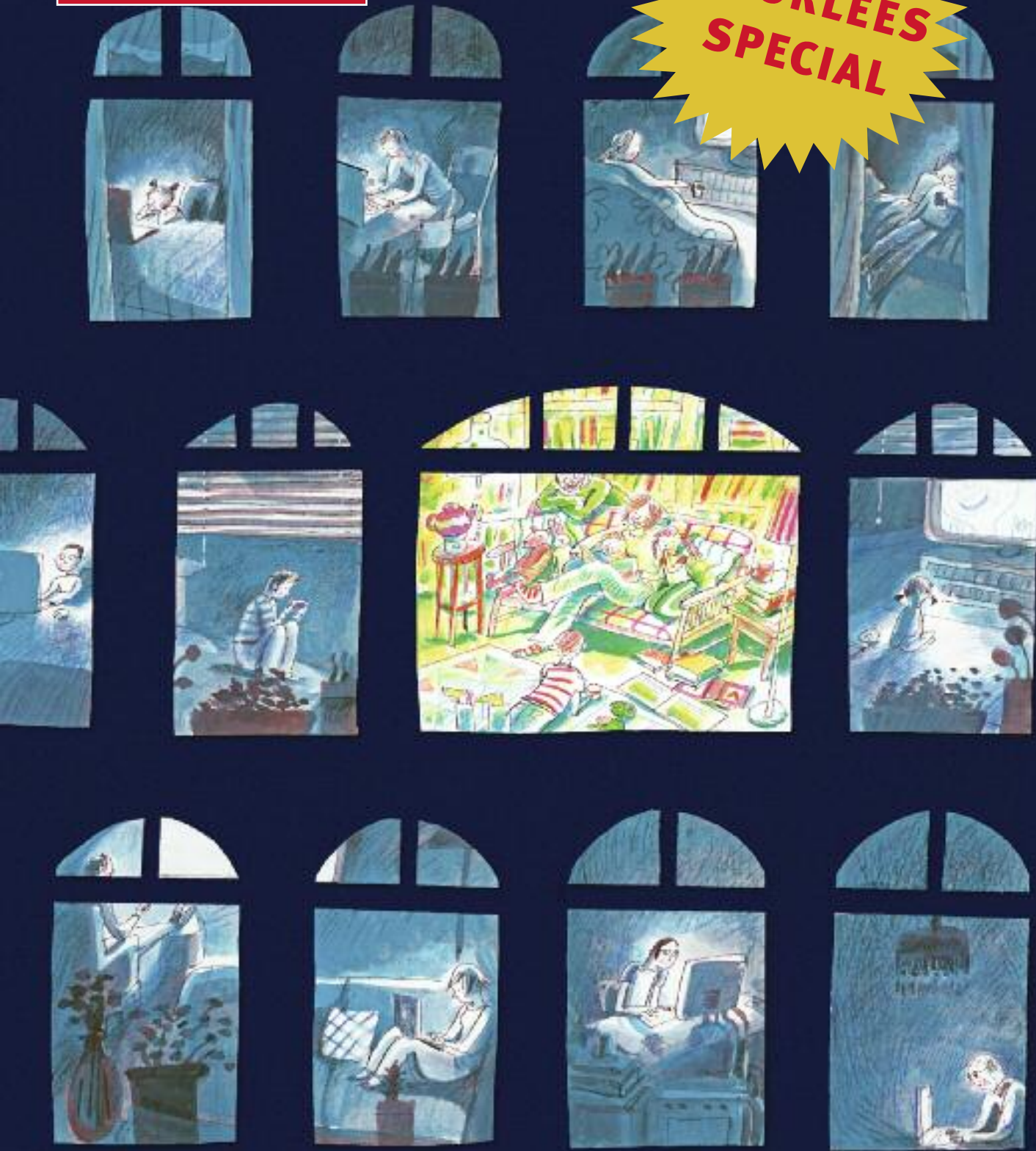

**VOORLEES
SPECIAL**

2013: JAAR VAN HET VOORLEZEN ••• VOORLEZEN UIT JE HOOFD ••• 3 BN'ERS
OVER HUN VOORLEESFAVORIETEN ••• VOORLEZEN VOOR ALLE LEEFTIJDEN
••• KEES VAN KOOTEN OVER HET BOEKENWEEKGESCHENK ••• HERINNERINGEN
AAN DE VOORLEESMEES ••• PROFESSIONEEL VOORLEZEN: HET LUISTERBOEK
••• POËZIE OP SCHOOL ••• EEN KIJKJE IN HET ATELIER VAN ANNET SCHAAP

14 maart Dag van de Literatuur, dagvandeliteratuur.nl
 19 maart Lezen Centraal: voorlezen vanzelfsprekend. Feestelijk congres over voorlezen, lezencentraal.nl
 14 t/m 23 maart Week van het christelijke boek, bcbplein.nl en leesenluister.nl
 14 maart Publieksprijs voor het christelijke boek, leesenluister.nl en bcbplein.nl
 Medio maart Bekendmaking Prentenboek van het Jaar, denationalevoorleesdagen.nl
 Maart t/m april Vier de lente met Kikker!, kikkertiendaagse.nl
 17 april Dioraphte Jongerenliteratuurprijs, djp.nl, jongerenliteratuurprijs.org
 16 t/m 24 maart Boekenweek, thema: 'Gouden Tijden, Zwarte Bladzijden'. boekenweek.nl
 20 maart Boekenweek live!, literaire talkshow voor scholieren, boekenweek.nl
 20 maart Sluiting campagne de Weddenschap, deweddenschap.nl

20 maart Wereld Vertel Dag, verteldag.nl
 23 maart StArt Award, poem-express.com
 28 maart Nationale Onderwijsprijs 2011-2013, onderwijsprijs.nl
 13 april Leesvertelwedstrijd voor dove kinderen, fodok.nl
 17 april Dag van de Jonge Jury, uitreiking Prijs van de Jonge Jury, dejongejury.nl
 20 april Uitreiking Mr. J.C. Bloem-Poëzieprijs, jcbloemstichting.nl
 22 t/m 28 april Week van het Luisterboek, weekvanhetluisterboek.nl
 25 april Uitreiking Gouden Ganzenveer, goudenganzenveer.nl
 6 mei Uitreiking Libris Literatuurprijs.nl
 22 mei Slotmanifestatie VERS, versgedicht.nl
 15 t/m 26 mei Annie M.G. Schmidt-week, anniemg.schmidt.nl

28 mei Landelijke finale Pabo Voorleeswedstrijd, voorleeswedstrijdpabo.nl
 28 mei Finale Read2Me!, www.cubiss.nl
 29 mei Landelijke finale De Nationale Voorleeswedstrijd, denationalevoorleeswedstrijd.nl
 30 mei Uitreiking Gouden Strop, degoudenstrop.nl
 Begin juni Bekendmaking Zilveren Griffels, 1 oktober prijsuitreiking Gouden Griffels, cpnb.nl
 Juni Nominaties Gouden en Zilveren Penselen en Gulden Palet, cpnb.nl
 Juni Maand van het Spannende Boek, maandvanhetspannendeboek.nl
 Juni Slotdag Er was eens, verhalenwedstrijd voor jongeren, erwaseens.nu
 Juni Finale Write Now!, writenow.nu
 Medio juni C.Buddingh'-prijs voor nieuwe Nederlandstalige poëzie, poetry.nl
 19 juni Finale Nederlandse Kinderjury, cpnb.nl

LEZEN CENTRAAL Voorlezen vanzelfsprekend

EEN FEESTELIJK CONGRES OVER VOORLEZEN

Waar en wanneer?

Stadsschouwburg Amsterdam
 Dinsdag 19 maart 2013

Voor wie?

Leraren, van po t/m hbo, medewerkers in de kinderopvang, beleidsmakers, bibliotheek-medewerkers en iedereen die voorlezen een warm hart toedraagt.

- Paula Fikkert, Research director of the Centre for Language Studies, Radboud Universiteit, vertelt over het brein van baby's.
- Maarten Asscher, directeur van de Athenaeum Boekhandel en schrijver, neemt u mee op een historische reis langs verschillende culturen en verkent wat lezen en niet-lezen in verschillende tijden hebben betekend.

Deelsessies

Renate Dorrestein – Evolutionair gezien is een luisterboek eigenlijk veel logischer dan een leesboek. Horen kon de mens altijd al, schrijven nog maar kort.

Tjitske Jansen – Poëzie is een voorleesvriendelijk genre. Dichteres Tjitske Jansen benadert poëzie het liefst als een partituur; een tekst die pas af is als hij wordt 'uitgevoerd'.

Nicolien de Pater – Leesbevorderaar en trainer Open Boek Nicolien de Pater neemt u samen met een deskundige leescoördinator van een basisschool mee op een avontuurlijke tocht door Voorleesland.

Verder meet & greets met: Bibi Dumon Tak, Anne-Gine Goemans, Ted van Lieshout, Bart Moeyaert, Marije Tolman, Edward van de Vendel, Simone van der Vlugt, Jacques Vriens, Bette Westera en Maartje Wortel.

Dagvoorzitter: Dolf Jansen

Tot 15 maart kunt u zich aanmelden via lezencentraal.nl

Redactioneel

Boeken lezen en erover praten – laten zien dát je leest en wát je leest – is cool. En wat je voorleest, vanzelfsprekend ook. Bij deze Voorleesspecial van *Lezen* ontvangt u een themanummer van *De Gids*, Nederlands oudste literaire tijdschrift.

Naar aanleiding van het 25-jarig jubileum van Stichting Lezen en het Jaar van het Voorlezen heeft de redactie van *De Gids* het gebied tussen lezen en niet-lezen verkend. Het levert veel op. Van de historie (en toekomst) van de orale cultuur tot de geneugten van het diepgaande, immersieve lezen. Op deze plaats is vaak opgeroepen lezen te bevorderen; een levendige leescultuur vergt immers permanent onderhoud en stimulering. Tegelijkertijd is het zo dat lezen en voorlezen veel voorkomende tijdverdrijven zijn en dat trendwatchers denken dat lezen nog aan populariteit zal winnen. De tekenen zijn er. Recent onderzoek onder kinderen van zeven tot vijftien jaar (binnenkort te vinden op leesmonitor.nu) laat zien dat zij nog steeds graag lezen. In grote steden zochten twintigers elkaar in 2012 meer dan ooit op tijdens literaire avonden. Ook in het openbaar vervoer is lezen onverminderd populair (en léés dat Boekenweekgeschenk straks als je er gratis mee mag reizen!). Mensen lezen hun email op laptop of iPad, een dagblad (gratis of betaald) van papier of op hun mobiel. En velen, van jong tot oud, lezen een boek – op de e-reader, ja, maar vaker nog fysiek. Mooie klassiekers, hippe cultromans, bestsellers, informatieve boeken. Dat is volledig in overeenstemming met het beeld van de ‘visual library featuring the Reading-Riders of the NYC Subways’, een beeldschone fotoproject dat lezende reizigers in de New Yorkse metro vastlegt. Op de site undergroundnewyorkpubliclibrary.com is een bijzondere collectie foto's te zien van mensen die geconcentreerd hun boek lezen, en – gecategoriseerd naar titel of auteur – met andere lezers worden samengebracht. In New York weten ze altijd eerder wat de mode wordt: lezen! Doe mee en geniet: lees, lees voor en laat lezen!

Gerlien van Dalen,
Directeur Stichting Lezen

Legenda

	0–6 jaar		12–15 jaar
	6–12 jaar		15–18 jaar
			algemeen

De projecten die recentelijk mogelijk zijn gemaakt met inhoudelijke en/of financiële steun van Stichting Lezen, zijn met aangegeven.

Lezen. Kwartaaltijdschrift voor leesbevordering en literatuureducatie is een uitgave van Stichting Lezen.

Professionals en studenten op het gebied van leesbevordering en literatuureducatie ontvangen **Lezen gratis** door zich aan te melden via www.lezen.nl

Redactieadres: Stichting Lezen, Nieuwe Prinsengracht 89, 1018 VR Amsterdam. T 020-6230566 | E-mail redactie: redactie@lezen.nl

Voor vragen over gratis toezending en adreswijzigingen: info@lezen.nl | Hoofdredacteur: Gerlien van Dalen | Eindredactie: Jolkje Akveld

Redactie: Jolkje Akveld, Daan Beeke, Eva Gerrits, Annemarie Terhell, Desirée van der Zander | Medewerkers aan dit nummer: Jacqueline Ancona, Jochem Jurgens, Jørgen Koopmanschap, Bas Maliepaard, Victor Schiferli, Jowi Schmitz, Elsbeth Tijssen

Vormgeving: Ramona Dales, Lijn 1, Haarlem | Uitgever: Stichting Lezen

Druk: Zalsman BV | Coverbeeld: © Annet Schaap

© Copyright maart 2013 Stichting Lezen. Niets uit deze uitgave mag worden gereproduceerd door middel van enige methode of vorm dan ook, zonder schriftelijke toestemming van de uitgever.

ISSN 1570-9698. De inhoud van **Lezen** is auteursrechtelijk beschermd. Eventuele rechthebbenden die wij niet hebben kunnen achterhalen, verzoeken wij contact op te nemen met de uitgever.

INHOUD

- 4 Voorlezen uit je hoofd
Boeken op tooneel
- 6 Gerda Havertong – Voorleesfavorieten
- 7 Met woorden in slaap gesust
Lezen en verder lezen
- 8 ‘Mijn vader heeft zich nooit zo fijn gevoeld als in het leger’
Kees van Kooten over zijn Boekenweekgeschenk
- 10 Blikveld 0–6
- 12 ‘Het is hier altijd kerstkransje’
Voorlezen aan ouderen
- 14 Blikveld 6–12
- 16 Hoed af voor de voorleesmees en -juf
Schrijversherinneringen
- 18 Prikkels
- 20 Luisteren voor je lijst
Op bezoek bij luisterboekenuitgeverij Rubinstein
- 22 Blikveld 12–15
- 24 Poëzie op school
Terugblik Poëzieweek
- 26 Blikveld 15–18
- 28 Job Cohen – Voorleesfavorieten
- 29 Wakker schieten bij BN'ers en seksscènes
Voorlezen in het voortgezet onderwijs
- 30 ‘Als je hier niet om huilt...’
Sieger Sloot over lezen
- 32 Heftige emoties en slordige kinderen
Een kijkje in het atelier van Annet Schaap
- 34 Wendell Jaspers – Voorleesfavorieten
- 35 ‘Voorlezen? Getver.’
ReadzMe!
- 36 Voorleeskalender

 facebook.com/stichtinglezen

 [@stichtinglezen](https://twitter.com/stichtinglezen)

Voorlezen uit je hoofd

Ze maken verteltheater voor kinderen of volwassenen, staan in hun eentje op de speelvloer en hebben allebei een plankje boeken in hun geheugen gestampt. René Groothof en Porgy Franssen over voorlezen uit je hoofd.

DOOR JOUKJE AKVELD

FOTO STEPHAN VAN HESTEREN

René Groothof

Met drie dochters waren er zeeën van tijd om voorleeservaring op te doen. ‘Verstop jullie maar, dan komt de reuzenkrocodil straks naar boven.’ Gillend renden ze de trap op. Alles haalde hij uit de kast om hun maar te boeien: de sprookjesachtige geschiedenis over prinses Mijnewel en tuinmansjongen Jouweniet, de jungleverhalen van Tarzan – die laatste verzong hij gewoon zelf: ‘Heb ik jullie al verteld over Sheba de zwarte panter...’ Hingen ze weer huiverend aan zijn lippen. Zijn vrouw was bezig door te breken in het theater, hij ontdekte het spelend vertellen – thuis. Stemmetjes, wijd open gesperde ogen, grote gebaren. Had hij van zijn vader geleerd, die vroeger verhalen verzong bij plaatjes uit de toverlantaarn. Bloedspannend vond hij het, met knikkende knieën ging hij naar bed. Nu was hij zelf een vertellende vader en hij wist: zolang het maar niet saai wordt, want kritisch waren ze, zijn toeschouwende dochters. Toen ze wat groter werden, verruilde hij de huiskamer voor het theater. Deed hij opnieuw *De reuzenkrocodil* van Roald Dahl, nu begeleid door een live orkest. Taal en muziek laten samenvallen als in een soort dans, dat was zijn vorm, merkte hij. De verhalen koos hij samen met de regisseur. Hij intuïtief, de ander rationeler, maar ze zochten hetzelfde: als er maar een *bite* in zat, als hij ze maar kon vertellen aan zijn publiek van negenjarigen. Dat de dood er vaak in voorkwam, dat de kinderen over wie ze gingen met een sprongetje volwassen moesten worden, was toeval. *Meneer Ibrahim en de bloemen van de koran* van Eric Emmanuel-

Schmitt, *De tuinen van de herinnering* van Quint Michel, *Ik ben niet bang* van Niccolò Ammaniti – hij vond het gewoon mooie verhalen, bovendien pasten ze goed binnen het bestek van een voorstelling. Nu speelt hij, begeleid door een cellist en een pianiste, het leven van de kunstenaar Salvador Dalí. Geen boek maar een theatertekst van Don Duyns. Ook weer over de dood, zo gaat dat blijkbaar bij hem. De kleine Dalí moet het verdriet om een eerder gestorven broertje doen vergeten. Dat heette ook Salvador. Zag hij als jochie een grafzerk met zijn eigen naam erop. Dan wil je wel piekeren over je identiteit: ‘Als Salvador Dalí onder die steen ligt, wie ben ik dan?’ Iemand die moest leven voor twee, besloot hij. Iemand die zichzelf en zijn dode broertje onvergetelijk moest maken door een fenomeen te worden. ‘Zo mal als een mandje brood met oogjes, zo lijp als een neushoorn in nylonkousen.’ In zijn eentje doet hij alle figuren. Ze stuk voor stuk een eigen stem geven zonder dat er grootse verkleedpartijen aan te pas komen, dat is de kunst. En die speciale theatersfeer creëren: ‘Kom maar luisteren, ik ga je een verhaal vertellen, een spannend verhaal, maar ik laat je niet vallen, bij mij ben je veilig.’

Dalí, of hoe word ik beroemd? van BEER Muziektheater, regie Aike Dirkwager (9+) is t/m 25-5 te zien in het theater, ook te boeken als schoolvoorstelling.

Zie voor de speellijst stipproducties.nl

Porgy Franssen

Hij sloeg *Novecento* van Alessandro Barrico open en daar stond het: dit is een tekst voor een acteur. Klopt, dacht hij na het lezen van het verhaal over de vondeling die opgroeit op een schip en nooit een voet aan wal zet. En ook: wat een prachtige metafoor voor het leven. De jongen uit het verhaal heeft de beperkingen van het bestaan op het schip nodig om gelukkig te worden. Daar kan hij zich ontwikkelen tot een groot jazzpianist. Aan wal gaan durft hij niet, de enormiteit van de buitenwereld boezemt hem angst in. Hij herkende iets in dat jongetje. Als kind voelde hij zich soms als een vis in een aquarium; hij beschouwde de wereld om zich heen, maar maakte er geen deel van uit. Wat heerlijk dat deze schrijver zei: doe waar je goed in bent en verlang niet meer. En hij wist: hier ga ik een theatermonoloog van maken. Sindsdien speelde hij *Novecento*. In theaterzalen, op de camping in de Dordogne, voor een verliefd stel op een Frans strand, in zijn Amsterdamse woning aan het IJ met uitzicht op de flikkerende lichtjes van de Houthavens. De tekst omvat 112 boekpagina's met veel alliteratie en uitwijdingen. Hoe leer je zo iets uit je hoofd? Hij heeft een slecht geheugen, weet 's avonds niet meer wat hij 's ochtends heeft gedaan, maar blijkbaar zit er ergens een plek waar tekst wordt opgeslagen. Zelf is hij er ook door gefascineerd. Hoe komt het dat je het op een gegeven moment wéét? Het werkt op verschillende niveaus, vermoedt hij. Het klankgeheugen functioneert anders dan dat van de spieren in zijn mond. Motoriek kan helpen, zeker bij woorden die hij

snel vergeet. Dat je weet: als ik die fladderbeweging met mijn handen maak, hoort daar het woord 'grillig' bij. Vandaar dat 's avonds repeteren in bed nooit lukt; dan mist hij dat loopje, dat ene gebaar. Het is belangrijk de pijnplekken in een tekst te benoemen, vindt hij. Veel collega's stappen er te gemakkelijk overheen, terwijl: je moet exact zeggen wat er staat, dat ben je de auteur verschuldigd. En toch, hij kan een claus twintig keer repeteren, een uur later is hij alles vergeten. Die vertwijfeling: waarom weet ik het niet meer?! Maar het uur daarna gaat het iets beter. En vijf uur later gaat het zelfs best goed. Als hij de tekst na een aantal maanden weer oppakt voor een nieuwe ronde voorstellingen gaat het makkelijker. Alsof de informatie toch ergens op de harde schijf is blijven staan. Alleen heeft die schijf hem nodig om geactiveerd te worden. Gelukkig bevat *Novecento* een prettig soort logica, je kunt het verhaal denkend spelen. Op een gegeven moment wordt het als 'Altijd is Kortjakje ziek', dan blijft het hangen in je hoofd.

Daarom besloot hij op een gegeven moment dat hij zijn repertoire wel wat kon uitbreiden: sindsdien speelt hij nog een ander boek van Barrico: *Zijde*. Nee, op de eerste bladzijde stond niet dat het een tekst voor een acteur was. Maar dat is een ander verhaal. ●●●

Voor nieuwe uitvoeringen van *Novecento* en *Zijde* zie porgyfranssen.nl

Gerda Havertong Actrice, zangeres, theatermaker, ambassadeur van het Jaar van het Voorlezen
Favoriete voorleesboek *Nandi's verrassing* van Eileen Browne

Waarom? 'Het verhaal biedt allerlei mogelijkheden om met kinderen in gesprek te gaan.'

Leest het liefst voor aan 'Peuters en kleuters. Die zijn volop bezig met hun taalontwikkeling en reageren bijzonder plezierig op het verhaal.'

Als vaste bewoner van *Sesamstraat* geldt Gerda Havertong al jaren als Nationale Voorleesdiva. 'Ik houd van voorlezen, dat deed ik al toen ik nog in het onderwijs werkte. Ik ben niet van de stemmetjes, maar ik weet hoe je nuances in klankkleur aanbrengt om sfeer een aandacht vast te houden.' [JA]

Met woorden in slaap gesust

Alice in Wonderland (Lewis Carroll & Sir John Tenniel (ill.), Van Goor, 10+) is een klassieker die zich het best hardop laat lezen in de vertaling van Nicolaas Matsier. Alice rolt in een konijnenhol en raakt verstrikt in een avontuur dat almaar vreemder wordt. Ze groeit en krimpt, schrijft denkbeeldige briefjes aan haar Weledgeboren Rechervoet en beleeft plezierige nonsens. Ook als luisterboekeditie met de stem van Jeroen Kramer (Karakter).

De protagonist uit *Pikkuhenki* (Toon Tellegen & Marit Törnqvist (ill.), Querido, 8+) is een piepklein heksje dat de gedachten binnenvliegt van dieren en mensen. Een sublieme combinatie van taal, dromerige tekeningen en ijzersterke muziek van Klaas ten Holt, die even zoet en opzweepend is als het verhaal. De cd is verkrijgbaar via pikkuhenki.nl

VOORLEZEN VOOR ALLE LEEFTIJDEN – Je kunt voorlezen aan peuters, kleuters, brugklassers, bejaarden, delinquenten of gehandicapten, maar natuurlijk ook gewoon aan elkaar. Bij voorkeur 's avonds in bed, om ontspannen en liefdevol in slaap gewiegd te worden. Ben je alleen? Er is altijd wel een schrijver met een betoverende stem die een handje wil helpen.

DOOR ANNEMARIE TERHELL

Misschien wisten zij alles, de dierenverhalenbijbel van Toon Tellegen over dat merkwaardige bos waar van elke diersoort precies één exemplaar woont, is een ideaal voorleesboek voor volwassenen. De verhalen hebben een fijne cadans, een plezierige lengte (kort) en er zijn er genoeg voor elke dag van het jaar (als je de andere dierenboeken meerekent). Toon Tellegen lezen is je verliezen in een andere wereld. De tijd staat er stil, de sfeer is geheimzinnig, de toon is sober, de regie strak; alles draait om taal. Woorden rollen van tongen, drijven weg op de wind, nestelen zich in gedachten. De mier, de olifant, de eekhoorn, de bladluis, de boomklever, de brilslang, de bruinvis en de buffel schrijven elkaar brieven en vieren eindeloos feest met taart. Tussen de bedrijven door wordt er veel gemijmerd en gepeinsd – om een onbestemd gevoel, een gedachte, een frustratie of een zonsopgang, die er ondersteboven zo heel anders uitziet. En over woorden. Want wat zou nou erger zijn: vereenzamen, vergaan, verkommen, vermorsen, verslonzen of vervallen? De eekhoorn telt beukennoten, de mier twijfelt tussen weggaan of terugkomen, de mot vreet zich vol met honing en de olifant klautert in de boom. Het is even bizar als geruststellend. De wereld kan vergaan, maar je kunt onbekommerd in slaap vallen in de zekerheid dat de olifant straks voor de honderdste keer uit de boom zal kukelen. Welterusten. ●●●

Misschien wisten zij alles. 313 verhalen over de eekhoorn en de andere dieren, Toon Tellegen. Querido, € 19,95 (9+). Bij uitgeverij Rubinstein zijn verschillende luisterboeken verkrijgbaar van de dierenverhalen van Toon Tellegen. Ook heel mooi: het literaire concert *Dierenverhalen van Toon Tellegen & Het Wisselend Toonkwintet* met akoestische improvisaties van Corrie van Binsbergen.

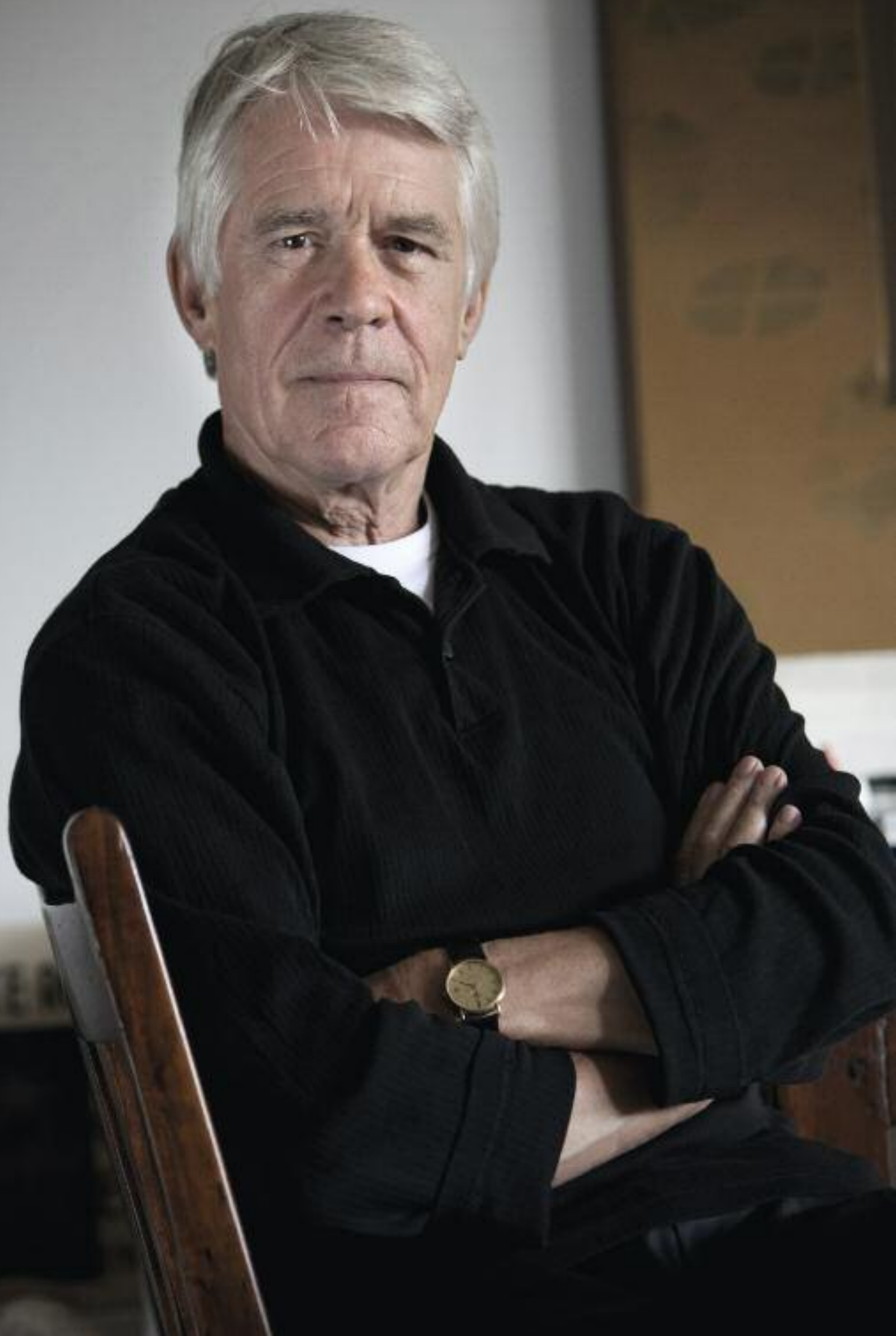

Bloedspannend is het gevecht met de Minotaurus, hartverscheurend de liefdesgeschiedenis van Theseus en Ariadne. In *Vliegen naar de hemel* (Michael de Cock & Gerda Dendooven (ill.), Davidsfonds, 10+) wiegt de Vlaamse tongval van de schrijver je begeleid door muziek van het Brussels Jazz Orchestra in slaap. De Cock bliet het verhaal van Icarus nieuw leven in en laat zijn woorden zingen en dansen.

In *Olek schoot een beer* (Querido, 10+) bewerkte Bart Moeyaert het Russische sprookje *De vuurvogel* tot een poëtisch verhaal over een jager die een vleugel-lamme vogel redt. Wie zich laat meevoeren door Moeyaerts' bezwerende stem en de glasheldere muziek van de Vlaamse componist Wim Henderickx beleeft een onvergetelijk muzikaal avontuur.

**‘Mijn vader heeft zich nooit zo
fijn gevoeld als in het leger’**

KEES VAN KOOTEN OVER ZIJN BOEKENWEEKGESCHENK DE VERREKIJKER – Toen Kees van Kooten bij het opruimen het fotoalbum tegenkwam dat zijn vader van de oorlogsjaren had bijgehouden, kwam er een verrassing uit tevoorschijn. Het was een brief van het leger, waaruit bleek dat sergeant Van Kooten een verrekijker zou hebben gevorderd. Zou dat het ding zijn dat al zijn hele leven elke verhuizing mee-reisde, vroeg de schrijver zich af. Het was de aanleiding om met het album in de hand het verleden in te duiken.

DOOR VICTOR SCHIFERLI

Kees van Kooten laat zijn oude verrekijker zien, een mooi koperen ding met leer bekleed. Had hij meteen besloten dat dit het onderwerp moest zijn toen hij de uitnodiging van de CPNB kreeg? 'Ik wilde graag dat het zou aansluiten bij het thema van de boekenweek, het familiealbum. Zonder nostalgisch te gaan doen: dit is een verdwenen fenomeen, zo'n album met familiefoto's. Een kunstwerk. Ik zie mijn vader nog zitten aan tafel, foto's inplakken, bijschriften maken. Maar ik heb nooit veel in die albums gekeken vroeger.'

Was het niet interessant voor de latere generatie?

'Moest ik dan tegen mijn kinderen zeggen: kijk jongens, dit was opa in de oorlog? Ik had daar nooit zo'n zin in. En dat kwam ook door de verhouding tussen mijn vader en moeder. Zij was pacifistisch; mijn vader begon altijd weer over die oorlog. En ik koos puur voor mijn moeder. Die kant van mijn vader, dat strijdbare, dat heb ik nooit begrepen.'

Toch had hij kennelijk wel een grote behoefte om te delen.

'Hij zou het helemaal fantastisch hebben gevonden dat zijn boek straks in het museum ligt, bij het instituut voor oorlogsdocumentatie. Maar ik denk dat ik een fotokopie maak voor mijn kinderen, of als ik ooit weer trek krijg in een scheutje mobilisatie.'

Het is een merkwaardige brief over de verrekijker.

'Het vorderen speelde een grote rol in de tijd van de mobilisatie. Er werd in die tijd heel wat afgevorderd. Toen ik jong was hoorde je op verjaardagen altijd verhalen over de oorlog en dan er werd vaak gesproken over vorderen. Een magisch begrip.'

Was je vader niet bevreesd wat hem te wachten stond met de strijd tegen de Duitsers?

'Ik denk dat hij die angst wegstreepte tegen de trots die hij had, en de oprechte vaderlandsliefde. Dat was er nog, hè. We wisten letterlijk van de prins nog geen kwaad. Maar het sijpelt wel door, in korte notities waarin hij zich afvraagt of hij zijn gezin straks terug zal zien. Een verzuchting als: "Het schijnt zo wel te moeten." Mijn moeder was zwanger van mij toen hij dat schreef. Dat is een veelzeggende ontboezeming.'

Tegelijk was er een grote kameraadschap onder de soldaten.

'Hij heeft zich eigenlijk nooit zo lekker gevoeld als toen. Samen zitten in een legertent. Liedjes zingen, naar pin-ups in een tijdschrift kijken. Het was de meest intense periode in zijn leven. En na de oorlog ging het gewoon door, dan kwamen elk jaar op Moederdag zijn tien dienstvrienden bij ons op bezoek. En mijn moeder maar koffie zetten.'

Waarom op Moederdag?

'Ze hadden tegen elkaar gezegd: we doen het op Moederdag, dan zijn we allemaal vrij. Onbegrijpelijk lomp, eigenlijk. Het herdenken is lang bepaald geweest door dit soort mannen. Veel verhalen waren verzonnen of aangedikt. Misschien dat ik daarom ook zo precies wilde uitzoeken hoe het zat met de verrekijker. Ik wilde het niet mooier maken dan het was. Mijn vaders album kan eindelijk naar het museum.' ●●●

De verrekijker is een autobiografische novelle over het oorlogsverleden van de vader van Kees van Kooten, die enkele weken voor het uitbreken van de Tweede Wereldoorlog een verrekijker leende. Zeventig jaar later gaat de schrijver op speurtocht. Dat levert hilarische fictieve versies op van wat gebeurd zou kunnen zijn, tot herinneringen aan onder meer zijn eigen diensttijd ('Ik wilde elke week wel een paar keer dood').

Tijdens de Boekenweek (16-24 maart) ontvangt u *De verrekijker* gratis bij besteding van tenminste € 12,50 aan boeken.

Marit Törnqvist jubileert

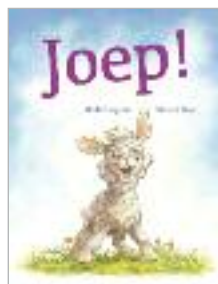
2013 wordt het jaar van Marit Törnqvist, die haar 25-jarig jubileum als illustrator viert. Törnqvist volgde de opleiding tot illustrator aan de Rietveld Academie en debuteerde op haar drieëntwintigste met illustraties bij een boek van Astrid Lindgren. Later werd Törnqvist ook uitgenodigd om de inrichting van het Astrid Lindgren-huis Junibacken in Stockholm te ontwerpen, waar scènes uit Lindgrens werk zijn nagebouwd. Daarnaast verwierf ze faam met illustratiewerk voor anderen en met haar eigen prentenboeken. *Klein verhaal over liefde*, waarvoor ze zelf de tekst schreef, werd bekroond met een Zilveren Griffel. Tien jaar later, in 2006, won ze het Gouden Penseel voor de sfeervolle illustraties bij *Pikkuhenki* van Toon Tellegen. Haar meest succesvolle titel is *Jij bent de liefste* met gedichten van Hans en Monique Hagen, waarvan meer dan 250.000 exemplaren werden verkocht. Aan het begin van dit jubileumjaar verscheen bij uitgeverij Querido *Groter dan een droom*, een modern sprookje van Jef Aerts, waarbij Törnqvist de tekeningen maakte in de voor haar zo karakteristieke dromerige sfeer. [A7]

marittornqvist.nl

Voorleestheater

Het kleine theater van Rébecca is een magnifiek kijkboek met honderden uitgesneden personages dat zich laat bekijken als een poppenkastvoorstelling. De Franse illustratrice Dautremer voert een bonte stoet personages uit haar oeuvre op, die stuk voor stuk zijn losgesneden uit ragfijn papier en aanvoelen als kant. Laat je de pagina's door je vingers glippen dan ontstaat er een steeds veranderend doorkijkje. De voorlezer kan zelf het script verzinnen. Een adembenemend mooi boek dat je meeneemt langs de mysterieuze wereld uit *Een reus van een vriend*, *Ik val op jou!*, *Elvis*, *Het grote boek van vergeten prinsessen*, *Het geheime dagboek van Klein Duimpje* en *Alice in Wonderland* plus een flink aantal titels die niet in het Nederlands zijn verschenen. De echte fan kan er een zoekspelletje van maken: achter op elke figuur staat een nummertje dat verwijst naar een lijst van personages achter in het boek. Wie de Maartse Haas, de Hartenkoningin of de mama van Duimpje er niet gelijk uitpikt, kan dus smokkelen. [A7]

Het kleine theater van Rébecca, Rébecca Dautremer. Davidsfonds, € 29,95 (4+)

Nieuwe oogst

- In *Olivia en de Sprookjesprinsessen* (Ian Falconer, Rubinstein, 4+) is het eigenwijze kleutervarken Olivia depressief en heeft ze een boek lang nodig om te bedenken welk toekomstperspectief beter is dan een carrière als prinses (want dat is zó afgezaagd).

- Benny Bop boert van het bier en Alex en Xandra dansen de foxtrot in Mexico. In *Het leukste ABC van de wereld* (Lannoo, 4+) gaat Tom Schamp in fantasievolle tekeningen uitbundig los op het alfabet.

- Met uit de kast komen kun je niet jong genoeg beginnen. In *Joep!* (Gottmer, 4+) voert Mark Haayema het stotterende homoseksuele schaap Joep op, dat iets belangrijks heeft te vertellen – maar niemand laat hem uitspreken. Met tekeningen van Wouter Tulp en een hoorspel met stemmen van Paul Haenen, Joep Onderdelinden, Plien & Bianca en Carry Tefsen.

- Dronken kinderen, kom daar maar eens om in een zelfleesboek. In *Waar was Hans?* van lenne Biemans met illustraties van Ceceli Josephus Jitta (Gottmer, 6+) is Hans voor het eerst alleen thuis en drinkt hij een fles mierzoete oranje limonade uit het keukenkastje. Zijn benen worden van elastiek en hij belandt in een bevreemdend avontuur. [A7]

Boekenpauw

Op zaterdag 6 april worden in Oostende de Boekenpauw en de Boekenpluimen uitgereikt voor de mooiste geïllustreerde Vlaamse kinderboeken van het afgelopen jaar. Dit jaar nomineerde de jury voor het eerst titels in verschillende categorieën: prentenboek, geïllustreerd kinder- en jeugdboek en strip. Aangezien er in de laatste categorie slechts één aanmelding was, is die categorie komen te vervallen. Nu nomineerde de jury de volgende drie prentenboeken: *Het leukste ABC ter wereld* van Tom Schamp, *De steltenloper* van Mattias De Leeuw en *Mijn allermooiste speelgoed* van Pieter Gaudesaboos. In de categorie geïllustreerde boeken maken de volgende titels kans op een prijs: *Mijn oma is van peperkoek* van Evelien De Vlieger met tekeningen van Sabien Clement, *Wie klopt daar?* van Bart Moeyaert en Gerda Dendooven (illustraties) en *De zeepridder* van Kristien In-'t-Ven met opnieuw tekeningen van Mattias De Leeuw. Aan de prijzen is een geldbedrag verbonden: de winnaar van de Boekenpauw ontvangt € 10.000,-, de winnaars van de Boekenpluim krijgen elk € 1000,-. [JA]

boek.be

Sprookjes door Jacques Vriens

Wie zich tijdens het Jaar van het Voorlezen eens wil laten verwennen door een rasverteller kan terecht bij Jacques Vriens. De populaire kinderboekenschrijver is dit seizoen op het toneel te vinden met verschillende vertelvoorstellingen. In *De Twaalf Broers en de Kikkerkoning* (5+) passeren zijn sprookjesbewerkingen uit *Grootmoeders grote oren...* de revue. Vriens handhaaft daarin alle klassieke sprookjeselementen, maar zorgt voor een lichtvoetige eigentijdse ondertoon. De muziek bij deze voorstelling werd geschreven door Ernst Jansz. Na het succes van *Moeders knie* maakte Vriens samen met pianist Jan Gouw opnieuw een productie voor volwassenen. In *De rijke bramenplukkers en andere sprookjes van Godfried Bomans* verwerkte hij Bomans' geestige cultuursprookjes tot intiem theater. Bomans, die in 1971 overleed, was in de jaren zestig een van de populairste Nederlandse schrijvers, maar wordt weinig meer gelezen. Onterecht, meent Vriens: door hun filosofische inslag en maatschappijkritische ondertoon hebben zijn sprookjes ook nu nog zeggingskracht. Inmiddels is bekend dat *Erik of het klein insectenboek* dit jaar centraal staat bij Nederland Leest. [A7]

[De voorstellingen kunnen worden geboekt via boekentheater.nl](http://boekentheater.nl)

Rondom Annie

Van woensdag 15 tot en met zondag 26 mei wordt schrijfster Annie M.G. Schmidt weer uitgebreid herdacht. Dit jaar zullen de festiviteiten in het teken staan van Jip en Janneke. Uitgeverij Querido verzorgt een grote mailing naar het basisonderwijs in Nederland en België om zo alle kinderen uit de onderbouw en groep 3 aan de slag te laten gaan met het kleuterduo. Er verschijnt een uitklaphuis van *Jip en Janneke*, een themaboekje met buitenspeelverhalen en een speciale editie van het grote Jip en Janneke voorleesboek met daarin een poster met anti-verveeltips.

Op woensdag 22 mei 2013 vindt in de Lokhorstkerk in Leiden de veertiende en tevens de laatste Annie M.G. Schmidtlezing plaats. De lezing wordt jaarlijks georganiseerd in het kader van de Annie M.G. Schmidtleerstoel voor kinderen en jeugdliteratuur, die prof. dr. Helma van Lierop-Debrauwer sinds 1998 bekleedt en die dit najaar zal worden opgeheven. Met de lezing van Ted van Lieshout wordt een traditie afgesloten. [A7]

[Aanmelden voor de lezing kan via \[ibby-nederland@planet.nl\]\(mailto:ibby-nederland@planet.nl\)](mailto:ibby-nederland@planet.nl)

‘Het is hier altijd kerstkransje’

‘Vroeger waren er alleen maar strenge winters,’ zegt mevrouw Terpstra, één van de zeven ouderen die bij vrijwilligster Angelique van der Pol is aangeschoven voor de tweeweekse voorleessessie. Het thema van vandaag is winter en daar kunnen ze wel wat mee. Niet letterlijk – ze komen met dit gure januariweer nauwelijks buiten, te koud, te glad, te gevaarlijk – maar vroeger, tóen had je nog eens winters.

DOOR JOWI SCHMITZ

Tapijtje

Elke twee weken leest Angelique van der Pol, bijgestaan door activiteitenbegeleidster Sylvia Berghouwer, voor aan licht dementerende ouderen in het Amsterdamse Woonzorgcentrum Nieuw Vredenburg. Er ligt een gezellig Perzisch tapijtje op tafel, aan de muur hangt een staartklok: sinds ze drie jaar geleden begon heeft Berghouwer de ruimte steeds huiselijker gemaakt.

Angelique: ‘Ze herkennen dat tapijtje ook vaak van vroeger, uit hun eigen huis. Soms iedere keer weer.’

Toen ze begon wilde Angelique nog weleens met lange verhalen aankomen. Maar korter en direct bleek beter te werken. Dus werd het concept aangepast en nu is er altijd een helder thema, zijn er een paar teksten, en wordt daar tussendoor vooral veel gepraat. Of eigenlijk heet dat ‘reminisceren’ in woonzorgcentrum-termen: het voorlezen roept herinneringen op en die kunnen de ouderen onderling delen.

Nat pak

Mevrouw Lubbers herinnert zich bijvoorbeeld het natte pak dat ze een keer haalde omdat ze met haar prikslee van de Kinkerbrug naar beneden roetsjte en niet op tijd kon stoppen. Meneer Simons heeft nog nooit op een schaats gestaan, maar sneeuwballen gooien kon hij wel. En de koek en zopie tent wist hij ook te vinden. ‘Daar hadden ze ook jenever, de mannen die dat dronken gingen pootje over.’

Mevrouw Wijbrands vertelt van de Apollohal waar ze iedere zaterdagavond met haar vriendinnen zwierde, tot ze een baan in een theater kreeg en iedere avond moest werken. ‘De eerste werkdag dacht ik nog: ik schei ermee uit, dit houd ik nooit vol. Maar veertig jaar later werkte ik er nog.’

Het was ook altijd spannend om te zien of de IJclub op natuurijs weer open was, zegt mevrouw Terpstra. ‘Je wist dat je er naartoe kon als er zo’n bruin bordje “IJclub open” in de tram hing.’

Anders

‘Ik hou heel erg van verhalen,’ zegt Angelique, daar begon het eigenlijk. Ze kwam in Nieuw Vredenburg terecht omdat haar moeder er werkte en ze vrijwilligerswerk wilde doen tijdens haar opleiding Pedagogische Hulpverlening. Daarvoor had ze er al een studie Communicatie en Geschiedenis opzitten, dus in feite bracht samen praten, herinneringen aan vroeger ophalen én met ouderen werken al haar interesses samen. Het is anders, stelt ze, voorlezen aan ouderen. ‘Bij kinderen moet je veel aan het woord zijn, veel uitleggen en veel leiden. Bij ouderen is het eigenlijk precies andersom. Je bent een beginpunt, maar daarna nemen zij het over.’

Boerenwetering

De Boerenwetering, zegt mevrouw Lubbers, dat was toch wel de beste plek. En dan de banenveger. Die gaf je een paar centen voor het vegen van het ijs. ‘Liet hij je anders struikelen?’ wil Sylvia Berghouwer weten. Dat weet het leesgroepje even niet. Maar als je die centen op zak had en je kwam een snoepkraam én een banenveger tegen, dan was je keuze snel gemaakt. Liever met een zoete mond plat op het ijs, dan je geld naar de ijsveger.

Het gesprek gaat verder over kranten onder je kleren om je tegen de wind te beschermen, over snert – en wie dat wel en niet lustte. Mevrouw Wijbrands: ‘Heerlijk hoor, met een stukkie worst.’

Enthousiast

Het duurde even voor de ouderen aan hun vrijwilligster gewend waren, maar nu is het een enthousiast en trouw groepje. Eigen-

lijk vreemd dat voorlezen aan ouderen niet populairder is, vindt Angelique. De combinatie van verhalen en herinneringen werkt zo goed. ‘We doen geen literaire hoogstandjes, het is meer tekst als middel. Maar dan wel een middel dat werkt.’

Angelique heeft in de loop der jaren steeds meer boeken over de geschiedenis van Amsterdam verzameld en er zijn ook een paar websites waarop mensen zelf hun herinneringen aan vroeger schrijven. ‘Als ik die teksten voorlees dan merk je, hoe verschillend de achtergronden van de bewoners ook zijn, dat het feit dat ze eenzelfde tijd hebben gedeeld ervoor zorgt dat ze ook veel herinneringen delen.’

Moeilijke onderwerpen zoals de oorlog of andere rampspoed bespreekt Angelique liever niet. ‘Soms komt de oorlog natuurlijk wel ter sprake en dan merk je dat er heel veel emotie achter kan zitten. Daar gaan we zo licht mogelijk mee om: ik ben niet gekwalificeerd om bijstand te verlenen mocht het te zwaar worden. Bovendien moet dit een fijn clubje zijn, geen therapiegroep.’

Winter

‘Wij hadden vroeger gewoon veel méér winter.’ Mevrouw Terpstra zegt het nog maar eens. ‘En het was armoe, die winters, maar wel gezellige armoe.’

Mevrouw Lubbers zit nog met haar hoofd in de polder. Ze vertelt over de stok die ze hadden waar wel acht mensen aan pasten. ‘Met zijn allen aan die stok schaatsten we dan naar Monnickendam.’

Het valt op dat niet iedereen even spraakzaam is. Angelique had er al voor gewaarschuwd, het is toch anders als er opeens een journalist en een fotograaf meeluisteren. Bovendien: ‘Ik hou gewoon niet van winter,’ zegt mevrouw Hoeve. Maar dat wil niet zeggen dat ze het voorlezen niet leuk vindt. Anderen knikken instemmend. Voorlezen is prettig, de bijeenkomsten met Angelique en Sylvia zijn prettig. Er is koffie, er wordt gelezen en door de verhalen weten ze soms opeens weer hoe het voelde, toen. Hoe blij je kon zijn dat je vrij was en dat je weer het ijs op kon.

Korte stilte.

‘Voorlezen?’ zegt mevrouw Terpstra dan, met iets van verbazing. ‘Het is gewoon gezellig klessebessen. Een kerstkransje met een verhaal erbij. Het is hier altijd kerstkransje. Of het nou winter is of niet.’ ●●●

De namen van de ouderen in dit artikel zijn uit privacy overwegingen gefingeerd.

Lezen voor de Kinderjury

De Nederlandse Kinderjury is weer van start gegaan en blijft in bedrijf tot en met 17 mei. Nog ruim twee maanden lang kunnen basisscholieren stemmen op hun favoriete boeken uit 2012. Wat laat je ze lezen?

- In *Mr Stink* (David Walliams & Quentin Blake (ill.), Clavis, 9+) sluit Chloe, een klein twaalfjarig dikkerdje, vriendschap met een zwerver, die weliswaar een weerzinwekkende walm om zich heen heeft hangen, maar boeiende verhalen kan vertellen.

- *Het hanengevecht* (Hans Hagen & Philip Hopman (ill.), Querido, 9+) biedt een kijkje in het leven van Pio, een Filipijnse jongen met een gokverslaafde vader, die op een dag een klein haantje vindt en vastbesloten is om het dier op te leiden tot vechthaan om zo aan de armoede te ontsnappen.

- In *Mijn geweldige tovertante* (Dolf Verroen & Th  Tjong-Khing (ill.), Leopold, 9+) is het gissen waar de werkelijkheid ophoudt en fantasie begint. De tovertante van Albert Cornelis tovert in het zwembad een inktvis tevoorschijn, in de klas een monsterlijke spin. [A7]

kinderjury.nl

30 jaar schrijver

Op 19 april is het dertig jaar geleden dat Koos Meinderts debuteerde als kinderboekenschrijver met *Mooi meegenomen*, een boek dat ontstond uit twee verhalen die hij had gepubliceerd in *De Blauw Geruite Kiel* – de legendarische kinderboekenpagina van *Vrij Nederland*. Inmiddels heeft Meinderts ruim vijftig titels op zijn naam staan, waarvan een deel is vertaald. In 2003 ontving hij een Vlag & Wimpel van de Griffeljury voor *Keizer en de verhalenvader* en in 2009 een Zilveren Griffel voor *De ballade van de dood*. Op zijn weblog haalt Meinderts onder het kopje ‘Schrijfblok’ herinneringen op aan zijn schrijverscarri re. Dat levert een leuk stukje literatuurgeschiedenis op. Zo vertelt hij hoe hij zijn Utrechtse voormalige kraakpand verliet om bij zijn moeder in Loosduinen te werken aan zijn ‘oerboek’ *Mooi meegenomen* en hoe in hetzelfde jaar de satirische roman voor volwassenen *Tejo. De lotgevallen van een geëmancipeerde man* zorgde voor een bescheiden opstootje na een optreden van medeauteur Harrie Jekkers bij Sonja Barend. Uitgeverij Lemniscaat brengt in september een geillustreerde brochure uit over de jubilerende schrijver. [A7]

koosmeinderts.nl

Nieuwe Kinderdirecteur

Het Kinderboekenmuseum in Den Haag krijgt een nieuw staf lid: vanaf dit jaar wordt de Voorleeskampioen automatisch Kinderdirecteur van het Kinderboekenmuseum. Tijdens de finale van De Nationale Voorleeswedstrijd op woensdag 29 mei zal bekend worden wie deze eer te beurt valt. De Kinderdirecteur is ambassadeur van het museum en wordt betrokken bij openingen en evenementen. Sinds het vernieuwde Kinderboekenmuseum in 2010 haar deuren opende, werd de functie vervuld door Laura van der Eijk (2002) uit Haarlem. Zij aanvaardde haar ambt bij de opening van de permanente tentoonstelling *Papiria*, assisteerde Prinses Laurentien bij de opening van de tentoonstelling *Kikker*, was aanwezig bij de opening van de wisselexpositie *Th  Tjong-Khing. Van strip tot sprookje*, en kreeg een rol in een campagnefilmje. De Kinderdirecteur heeft niet alleen een ceremoniële rol, maar ziet er ook op toe dat het museum genoeg te bieden heeft voor kinderen. Daartoe vergadert de Kinderdirecteur regelmatig met de volwassen directeur en medewerkers van het museum en draagt hij of zij tips aan. [A7] www.kinderboekenmuseum.nl

[kinderboekenmuseum.nl](http://www.kinderboekenmuseum.nl)

Het grote Rijksmuseum voorleesboek

Het grote Rijksmuseum voorleesboek is een uniek initiatief van het Rijksmuseum, waarvoor 26 schrijvers een verhaal bedachten bij een schilderij uit het Rijksmuseum. Sjoerd Kuyper laat Robin kennismaken met het meisje van *De Nachtwacht* en Arend van Dam kroop in de huid van de corpulente Gerard Andriesz Bicker, die zich zwetend moet laten portretteren door schilder Bartolomeus van der Helst (1640), maar intussen dringend naar het toilet moet. Bibi Dumon Tak liet zich inspireren door *De bedreigde zwaan* van Jan Asselijn (1640) en vertelt hoe de boerderijhond Krul in de ban raakt van de goddelijke witte zwaan en zijn stek verlaat om te gaan waken over een nest eieren. Andere bijdragen komen van onder anderen Imme Dros, Thijs Goverde, Hans Hagen, Sylvia Vanden Heede, Marjolijn Hof, Joke van Leeuwen, Ted van Lieshout, Francine Oomen, Jan Paul Schutten en Edward van de Vendel. Charlotte Dematons maakte voor het omslag een gedetailleerd vooraanzicht van het Rijksmuseum. [A7]

Het grote Rijksmuseum voorleesboek, diverse auteurs. Rubinstein, € 19,95 (8+)

Avonturen verzinnen

Kleine avonturen is een kaartspel voor regenachtige of zonnige verveeldagen, bedoeld voor grote en kleine mensen. Het mooi verzorgde doosje bevat 44 activiteitenkaarten, waarmee kinderen worden uitgedaagd om samen met een volwassene een avontuur te beleven; als beloning, als extraatje of gewoon als plezierig en kwalitatief hoogwaardig tijdverdrijf. Het avontuur begint met het voorlezen van de kaart en eindigt met het zoeken naar een zelfgemaakte schatkist, het maken van een droomtekening, een thuisdisco, een avontuur op het strand, het bouwen van een colaboot of het ophangen van waslijnpost. De opdrachten zijn eenvoudig maar uitdagend; ze prikkelen de fantasie en zetten aan tot het verzinnen van verhalen, tot vertellen, knutselen, verslag leggen of eropuit trekken. Als bonus voor het goed ten einde brengen van een klein avontuur kun je de voorleeskaart inzetten: vandaag gaat papa, mama of oma extra lang voorlezen uit je lievelingsboek op jullie speciale voorleesplekje. Een simpel recept voor een succesvolle afsluiting. [A7]

Kleine avonturen. Spel voor ouder en kind, Inge Schilders. Het Kleine Avontuur, €12,95 (5+) hetkleineavontuur.nl

Oz, wat eraan vooraf ging

Op 14 maart gaat *Oz: The Great and Powerful* in première, een nieuwe Disney-productie waaraan een lange geschiedenis voorafging. Al in de jaren dertig van de vorige eeuw aasde Walt Disney op de filmrechten van Frank L. Baums *The Wonderful Wizard of Oz*. Die rechten bleken toen al te zijn vergeven aan Metro-Goldwyn-Mayer, die in 1939 de vermaarde Technicolor-film met Judy Garland op het boek baseerde. Later, in 1954, verwierf Disney de rechten van de overige dertien Oz-boeken en maakte daar een televisieserie van, die matig succesvol was. Dit voorjaar probeert de filmgigant alsnog succes te boeken met het fantasieland. Het verhaal van de film gaat vooraf aan het eerste boek en vertelt hoe Oscar Diggs, een circusgoochelaar, vanuit Kansas naar het magische land Oz wordt geslingerd. Daar ontmoet hij de heksen van alle windstreken en ontpopt hij zich tijdens een spannend avontuur tot de grote tovenaars van Oz. Disney hoopt met *Oz: The Great and Powerful* het succes van Tim Burtons *Alice in Wonderland* te evenaren. [A7]

Wilhelminaschool Groningen, circa 1950. In het midden: meester Tak. Vlakbij hem, in de trui met horizontale strepen, Harm de Jonge.

Sint Petruschool Den Haag, circa 1963. Koos Meinderts zit vooraan (bril en stekeltjes).

‘Vandaag wil ik de hele dag in de klas blijven, want juf Gosk leest *Sjakie en de chocoladefabriek* voor, en ik geniet ervan als juf Gosk voorleest. Ze heeft een zwakke fluisterstem, zodat alle kinderen zich naar voren moeten buigen en muisstil moeten zijn om haar te kunnen verstaan.’

uit: *Herinneringen van een denkbeeldig vriendje*, Matthew Dicks (Moon)

Hoed af voor de voorleesmees en -juf

Je weet het niet van te voren als je een school voor je kind kiest. De mensen zijn vergeten bij wet vast te leggen dat ieder kind recht heeft op z'n eigen juf Gosk, een docent die geweldig kan voorlezen en belang hecht aan mooie verhalen. Zo'n voorleesjuf of -meester kan het beginnetje betekenen van een nieuw schrijverschap. Drie kinderboekenauteurs blikken terug.

DOOR JOUKJE AKVELD

‘Ja, je hebt het goed aangevoeld,’ antwoordt Harm de Jonge (1940 – *Josja Pruis, Vuurbom*) op de vraag of soms een juf of meester met bijzondere voorlees kwaliteiten de kiem van zijn schrijverschap heeft gezaaid. ‘Aan de basis van mijn bestaan stond een wonderlijke meester. Hij heette in werkelijkheid Popko Top, maar treedt in boeken als *Tijgers huilen niet* vaak op als meester Toptak (met wat eigenschappen van een andere meester: meester Tak). Het was een wonderbaarlijke man, met alleen als slechte eigenschap de gewoonte om het voorlezen en vertellen te gebruiken als beloning voor hard werken. Pas als we een opdracht in hoog tempo hadden uitgevoerd beloofde hij ons met het bevel “Schriften in het vak,

armen over elkaar” en dan bracht de onderwijsgigant ons naar verre oorden als de Stille Zuidzee, waar schipbreukelingen aan gebroken masten in het water dreeven en we de driehoek van een haai boven de waterspiegel zagen aankomen. Meester Top wist dat je bij de nadering van een haai doodstil in het water moest blijven liggen, omdat zo'n beest alleen een levende prooi aanviel. Hij vertelde het alsof hij zelf in de Stille Zuidzee had rondgedobberd. Als hij voorlas bleven onze armen niet over elkaar. Hij kon zo spannend vertellen dat wij het echt beleefden. Omdat ik op een schip geboren ben, ging ik pas met acht jaar naar school. Dat was een school voor schipperskinderen, waar men de gekke gedachte had dat die kinderen de achterstand moesten inhalen door na vier uur nog een derde schooltijd voor ze te bedenken, tot kwart voor zes. In die derde schooltijd gebeurde natuurlijk niet zoveel meer. Dus kwamen de voorleesmomenten vaak in die tijd en dan was het in de winter maanden al sfeerverhogend donker.’

Verhalen breien

Bevlogen juffen en meesters genoeg, herinnert Marjolijn Hof zich (1956 – *Een kleine kans, Moeder nummer nul*), die ook

FOTO MARJOLIJN HOF

De opa van Marjolijn Hof las altijd voor uit de Artis-brochure.

thuis veel werd voorgelezen. ‘Ik ben opgegroeid in een zee van boeken. Daardoor is er niet één bepaalde voorleeservaring die alles kleurt, maar er zijn wel twee schoolvoorleesherinneringen die ik nog altijd kan oproepen. De eerste heeft te maken met een specifiek boek. In de laatste klas van de lagere school werd *De ongelooflijke reis* van Sheila Burnford voorgelezen en ik was totaal in de ban van dat verhaal. Misschien wel voor het eerst was ik me bewust van het perspectief, van de manier van vertellen. Dat besef maakte het extra spannend. De tweede herinnering hangt samen met de situatie. Tijdens de handwerkles las de juf verhalen en sprookjes voor. De bedoeling was dat het handwerken met voorlezen was, maar voor mij was het voorlezen met handwerken. Ik had geen talent voor al dat gepriegel (kinderen leren breien met katoen is misdadig!) De juf las voor en werd telkens onderbroken, omdat er een kind geholpen moest worden met een gevallen steek of een ander handwerkprobleem. Ik hield vooral van een verhaal van Rudyard Kipling: *Hoe de olifant aan zijn slurf kwam.*’

Voorleesstem

Het is een wonderlijk gebeuren dat alleen de stem van een voorlezer een vreemde wereld voor je kan openen, vindt Harm de Jonge. In de jaren dat hij als docent op een pabo werkte, heeft hij zich er vaak over verbaasd. ‘Hoe modern onze onderwijswereld ook wordt, welke apparatuur van beamers of digitale borden de klassen ook binnenkomen, de eenvoudige kracht van de stem van de meester of juf is nog altijd de beste uitrusting van een onderwijzer. Zo’n stem kan je in je bank laten huiveren, lachen, huilen. Wij zaten vroeger echt te

huilen toen meester Top *Peerke en zijn kameraden* voorlas. Zo’n leerkracht brengt je op een doodgewone wintermiddag naar het verste hoekje van de wereld. In de jaren dat ik voor de klas stond, hadden we practica “voorlezen” en “vertellen” om elke leerkracht zo’n stem te bezorgen.

Meester Top, hij begon het voorlezen altijd zittend op het schrijfdeel van de voorste bank. Maar hij was nog geen drie regels ver of hij sloop met het boek in de hand al rond door de klas. Dat was misschien niet zoals het moest – hij misken- de de behaaglijke rust waarmee je rond de voorlezer samen- schurkt – maar het greep ons wel bij de keel.

Zelf lees ik nog altijd voor, thuis en op scholen, indachtig mensen als Maarten ’t Hart die tijdens het koken zijn vrouw alle boeken van Vestdijk voorlas, en Vestdijk zelf die zijn vrouw ter kennismaking voorlas uit zijn eigen werk.’

Huilen

Voor Koos Meinderts (1953 – *Lucas in de sneeuw*, *De man in de wolken*) is het de meester van de vijfde klas van de Rooms-katholieke jongensschool Sint Petrus in Loosduinen aan wie hij de beste herinneringen bewaart. ‘Een eeuwig fijne meester, een Theo Thijssen die ook nog eens prachtig kon voorlezen uit *De scheepsjongens van Bontekoe* en *Alleen op de wereld*. Ik was tot tranen toe bewogen: dat je dát met voorlezen kon veroorzaken. Ik ben meteen zelf ook gaan voorlezen aan mijn broertjes Aad en Wim, zielige boeken om ze aan het huilen te krijgen. Eerdere juffen en meesters lazen alleen voor tijdens een verloren uurtje op de vrijdagmiddag, maar de meester van de vijfde klas deed het elke dag, bij hem was het echt een activiteit. Hij deed het zo mooi en met zoveel overgave dat hij het zelf ook belangrijk gevonden moet hebben. Op de lagere school was ik niet de makkelijkste, ik had regelmatig bonje met de leerkrachten, maar niet met deze meester; tijdens het voorlezen werd er nooit geklierd en ook ik was doodstil. M’n zes en zeven jaar jongere broertjes las ik thuis voor uit *Jan en zijn ballon* van To Hölscher, een boekje uit de serie “Voor kleine vriendjes van Onze-Lieve-Heer”, waarin Jan een briefje voor God aan een ballon knoopt en hem vraagt of hij zijn zieke vader beter wil maken. Mijn broertje Aad, die nu directeur van het Letterkundig Museum is, was snel in tranen, maar bij Wim moest ik alles uit de kast trekken – ja, zo’n etter was ik wel – kreeg ik hem uiteindelijk aan het huilen.’ ●●●

Van bovenstaande auteurs verschenen onlangs, of verschijnen later dit jaar (De Jonge) de volgende boeken:

Jonas en de visjes van Kees Poon, Harm de Jonge & Martijn van der Linden (ill.). Hoogland & Van Klaveren, € 14,95 (8+)

De regels van drie, Marjolijn Hof. Querido, € 13,95 (10+)

Bij ons in het circus, Koos Meinderts & Annette Fienieg (ill.).

Lemniscaat, € 11,95 (2+)

Ik lees voor, jij leest voor, samen lezen we voor

Het Jaar van het Voorlezen zet groots in. In 2013 is het de bedoeling dat iedereen voorleest, dat het regelmatig gebeurt en bij voorkeur overal. Alleen zo kan iedereen ervaren hoe leuk én waardevol voorlezen is. Maar welk boek pak je? Wat werkt? Een rondje langs de velden.

DOOR JACQUELINE ANCONA

SCHRIJVERS OVER HUN FAVORIETEN VAN VROEGER

Benny Lindelauf

'Op een Belgische camping maakte mijn vader alle geluiden uit een Tarzan-strip. Niet alleen de oerkreet van Tarzan (AHOEAOEAAAAAA!), maar ook de zwierende lianen (WHOOS!) en de doodskreet van een door gorilla's belaagde inboorling (AARGH!). Hij deed dat met zoveel bezieling dat de keurige camping daarna heerlijk woest en angstaanjagend exotisch aanvoelde.'

Anna Woltz

'Ook toen mijn moeder al lang niet meer elke avond voorlas, las ze iedere zomervakantie een boek voor uit de *Kleine Huis*-serie van Laura Ingalls Wilder. Mijn favoriet! Ook maakte ik "hardbrood" uit mijn *Kleine Huis*-kookboek. Deze droge crackers bleven volgens het boek maanden goed, maar ik at ze altijd meteen op!'

Gideon Samson

'Ik zal een jaar of acht zijn geweest toen mijn moeder op een Franse camping voorlas uit *Alleen op de wereld* van Hector Malot. Toen al die lieve dieren een voor een stierven, kroop ik diep weg in mijn slaapzak om het intense verdriet te verbergen. Tevergeefs.'

Anke Kranendonk

'Mijn juf kon bloedstollend spannend voorlezen uit *Snuf de Hond* van Piet Prins. Thuis las mijn moeder voor uit de Kinderbijbel, één keer per vier dagen mocht ik bij haar op schoot, de andere dagen mijn zus en broers. O, wat kon zij mooi voorlezen!'

Tosca Menten

'De versjes van Annie M.G. Schmidt vond ik leuk om te horen. Die leerde ik uit mijn hoofd en weet ik nu nog: "Toen vader 's morgens wakker werd, toen riep hij: Wel verdraaid, kijk nou eens wat er is gebeurd, de trap is weggewaaid!" Mijn kinderen kunnen die versjes inmiddels ook dromen!'

Jowi Schmitz

'De roep van de ganzenleidster Akka van Kebnekajse uit *Nils Holgersson* van Selma Lagerlöf heb ik jaren gekoesterd. Zo zorgzaam, zo... groep die bij elkaar hoort.'

WAT KIEZEN KINDEREN?

Kinderen zijn trouw aan hun lievelingsschrijvers. Al tien jaar bezetten Jacques Vriens, Carry Slee en Francine Oomen de top 3 in de lijst met meest voorgelezen schrijvers tijdens de schoolronden van De Nationale Voorleeswedstrijd. Op enige afstand volgt ook al tien jaar Roald Dahl. In de titeltop-5 van dit jaar rukken de populaire graphic novels op, verhalen met veel ruimte voor cartoons.

De meest voorgelezen kinderboeken tijdens de schoolronden 2012/2013:

<i>Achtste-groepers huilen niet</i>	Jacques Vriens	142 x
<i>Hoe overleef ik de brugklas?</i>	Francine Oomen	47 x
<i>Het leven van een loser</i>	Jeff Kinney	39 x
<i>Dagboek van een muts</i>	Rachel Renée Russell	39 x
<i>Razend</i>	Carry Slee	38 x

De landelijke finale van De Nationale Voorleeswedstrijd is op 29 mei in het Utrechtse Muziekcentrum Vredenburg.

NOG EEN KEER!

‘Die ken ik, die heb ik, die heeft school...’ Het is een geliefd spelletje van kleine klanten in De Kinderboekwinkel 2 bij het Amsterdamse Spui: aanwijzen wat je al kent. En vooral, al het andere afwijzen. ‘Nee, niet die, die ken ik niet.’ Jacqueline Ancona (van die Kinderboekwinkel én dit artikel) maakte een lijstje voor voorlezers die naar vers voorleesvoer snakken.

- *Bij Uil thuis en Alle verhalen van Kikker en Pad* – Arnold Lobel (3+)
- *Kolletje* – Pieter Feller (4+)
- *De reuzenkrokodil* – Roald Dahl (5+)
- *Tipper, Tijgerbaby en de Tarantroelaheks* – Kathleen Vael (5+)
- *Krik ben ik* – Hanna Kraan (6+)

Tip: Probeer eens een tekstloos boek waarmee je iedere keer een nieuw verhaal kunt ‘voorlezen’ zoals *Waar is de taart?* van Thé Tjong-Khing, de seizoenenserie van Rotraut Susanne Berner of het bijna tekstloze *Vrolijk* van Mies van Hout uit de Prentenboek Top Tien van De Nationale Voorleesdagen van dit jaar én winnaar van de Kinderboekwinkelprijs 2012.

FOTO FRANCINE JONGE POERINK

VOORLEZEN IN DE KLAS

Toen schrijver Edward van de Vendel nog een meester was, las hij graag voor. Vooral aan *De gebroeders Leeuwenhart* van Astrid Lindgren heeft hij mooie herinneringen. ‘Gezamenlijke stilte, gezamenlijk avontuur, we waren allemaal in hetzelfde lokaal, maar tegelijkertijd waren we allemaal in Nangijala. Ook ik.’ Eva Riem van de Amsterdamse basisschool De Rivieren herkent dat samen zijn. ‘Het klinkt raar, maar kinderen smullen van zielige boeken. Het met z’n allen meeleven met een personage zorgt voor verbroedering in de klas. Ze willen dan voor elkaar door het vuur gaan. Voorlezen werkt ook goed bij de introductie van moeilijke onderwerpen zoals de Tweede Wereldoorlog. Wat vertel je, wat vertel je niet? Ik merk dat boeken die dit onderwerp abstraheren minder geliefd zijn. Kinderen willen de waarheid horen, het precieze hoe en waarom. Dat helpt hen te begrijpen wat angst en leed is.’ Bij het voorlezen komt haar studie Theaterwetenschappen goed van pas. ‘Inleving is alles. Je moet het durven als leraar, maar als je het goed doet, heb je er in één klap tien nieuwe leeslieffhebbers bij.’

Eva’s voorlees-successen

- *Het boek*
Imme Dros (3+)
- *Bert & Bart redden de wereld*
Tjibbe Veldkamp (7+)
- *Kinderen van Amsterdam*
(en *Kinderen van Nederland*)
Jan Paul Schutten (9+)
- *Oorlog zonder vader*
Martine Letterie (11+)

Dieuwertje Blok

Luisteren voor je lijst

JOB COHEN LEEST GEERT MAK – Het luisterboek zit nog steeds in de lift. Uitgeverij Rubinstein is met een fondsluist van zo'n zeshonderd titels marktleider op het gebied van luisterboeken, en ziet toekomstmogelijkheden, ondanks de stagnerende boekenmarkt. Cruciaal is de kwaliteit. 'Een stem moet ruimte laten voor eigen gevoel, voor interpretatie.'

DOOR ANNEMARIE TERHELL

Uitgeverij Rubinstein huist in een sfeervol ingericht industrieel pand op het Amsterdamse Prinseneiland. De opnamestudio bevindt zich in een onaanzienlijk hoekje van het enorme gebouw en oogt als een hobbyproject: de muren zijn afgetimmerd met planken, bekleed met tapijt, naden afgedicht met schuim. Achter een dubbel raam zit Job Cohen met een koptelefoon op en leest *De eeuw van mijn vader* van Geert Mak. Geluidstechnicus Stefan van Duyn leest mee op papier, maakt aantekeningen, en werpt af en toe een blik op het scherm. Tientallen minuten lang klinkt Cohens zware bas en laat het scherm gelijkmatige histogrammetjes zien.

Cultuuroptimisme

De eerste man op de maan, de opkomst van emancipatie, flatneurosen en kampeerartikelen passeren de revue. Cohen geniet zichtbaar van het blakend cultuuroptimisme waarmee Mak de jaren zestig beschrijft. 'Zal ik grrril zeggen of grill, op z'n Engels,' vraagt hij. Maakt niet uit, vindt Van Duyn. Maar als Cohen plotseling uitgelaten begint te zingen: 'Waar we

heengaan, Jelle zal wel zien...' grijpt Van Duyn in. 'Als je nu gaat zingen, dan hadden we dat de vorige keren ook moeten doen, anders is het niet consequent.' Bij een beschrijving van de eerste televisietoestellen in de huiskamer moet Cohen iets kwijt. 'Ik zie het nog zó voor me,' gebaart hij achter het glas: 'dat kastje met dat klepje bij ons thuis. En dan dat toestel met twee van die sprietjes eruit.' Zijn handen vormen een vierkant in de lucht, laten zien hoe het tv-kastje open en dicht kon. Tijd voor lunch, besluit Van Duyn. Cohen kruipt nog nagenietend achter zijn microfoon vandaan. 'Geert heeft zo'n geweldig oog voor wat er gebeurt. Hij is zo'n goeie observator. Al die details, het loopt als een trein. Het is een heerlijk boek om voor te lezen.'

Brommerig

Aan voorbereiding doet Cohen niet, aan vooruitlezen ook niet. Een enkele keer corrigeert hij, begint hij opnieuw en verandert hij de intonatie. 'Je hebt goeie en slechte voorlezers,' zegt Van Duyn. 'Een goeie voorlezer maakt mijn werk ook saaier, ik hoef niet steeds in te grijpen.' De stem van Cohen noemt hij 'lekker brommerig'. Bij Cohen zelf is generatiegenoot Jan Meng favoriet. 'Volgende week lezen we allebei voor in het Theo Thijssen Museum, we konden zelf een favoriet kinderboek uitkiezen. Komen we allebei aanzetten met *Fulco de Minstree!!*' Ook Dieuwertje Blok wordt genoemd als plezierige stem. Onlosmakelijk verbonden met het Sinterklaasjournaal, helemaal één met die opgetogen en ondeugende sfeer van kinderlijke verwachting.

Jan Donkers

Jan Meng

Geen hoorspel

Rubinstein laat bij voorkeur de auteur zelf voorlezen en kiest anders voor een professionele acteur. ‘Een goeie voorlezer moet je meenemen in het verhaal, zoals je zelf voorgelezen wilt worden,’ vindt uitgever Dik Broekman. In zijn lichte en ruime kantoor, omringd door boeken, somt hij zijn paradepaardjes op: Jan Meng, Jan Donkers, Job Cohen. Die beginletter J is toeval, maar er is zeker een overeenkomst. Hun stemmen stralen rust uit, vertrouwdheid. ‘Een stem moet ruimte laten voor eigen gevoel, voor interpretatie. Je moet erbij in slaap kunnen vallen.’ Een hoorspel nadoen, is uit den boze. Stemmen invullen met een eigen kleur, dat kan weer wel. Het verschil is soms subtiel, maar topvoorlezer Jan Meng weet de balans feilloos te bewaren. Zelf noemt Meng over de telefoon vooral de rust essentieel bij het lezen. ‘In één minuut kun je al magie creëren. Stiltes zijn het allerbelangrijkst, daarmee voer je de spanning op en trek je ze het verhaal in.’ Zelf het boek eerst lezen is aan te raden, maar lukt hem ook niet altijd. ‘Tja, dan kom je er soms na tien regels achter dat dat stukje met een Zeeuws accent had gemeeten.’

Actuele titels

Jaarlijks geeft Rubinstein zestig à zeventig nieuwe luisterboeken uit. Soms wordt daarvoor uitgeweken naar andere studio's in de buurt, maar voor het leeuwendeel gebeuren de opnames in huis. Broekman: ‘Normaal gesproken nemen we een boek van 224 pagina's in 2 à 3 dagen op – maar dan moet je wel een geroutineerde voorlezer hebben. Daarna is nog twee keer die tijd nodig voor het monteren en masteren.’ Pal naast de studioruimte is een klein theaterzaaltje waar met regelmaat de pers wordt uitgenodigd voor live-opnames van luisterboeken of voor presentaties van nieuwe titels. Ondanks de stagnerende boekenmarkt maakt het luisterboek nog steeds een bescheiden groei door. Het aandeel in literatuur voor volwassenen en kinderboeken is in de fondsl lijst van Rubinstein ongeveer gelijk. Broekman: ‘De markt voor volwassenen richt zich meer op actuele titels. Nieuwe literaire werken proberen we zo snel mogelijk op te nemen, zodat boek en luisterboek tegelijk verschijnen. In het kinder- en jeugdboek doen vooral

eversellers zoals Harry Potter en Roald Dahl het goed. Luisterboeken voor kinderen worden niet op de hype gekocht.’

Marktvergroting

Het lijkt een fraudegevoelig medium, maar Rubinstein ondervindt weinig last van illegale verspreiding en peer-to-peer uitwisseling op internet, beweert Broekman. ‘Als we iets signaleren, reageren we altijd snel, met juridische stappen. Maar het is een verschijnsel, geen verstoring van de markt.’ Die markt is wel in beweging. De geluidsdrager, nu nog de cd, zal in de toekomst veranderen. ‘We staan aan de vooravond van de digitalisering. Audiofiles zijn vrij gemakkelijk te digitaliseren, en zullen anders geconsumeerd gaan worden.’ Het schept mogelijkheden: het verhuren van gesproken teksten op abonnementsbasis bijvoorbeeld, laagdrempelig gebruik op scholen. Broekman: ‘Het betekent een marktvergroting waarschijnlijk, al loopt Nederland daarin bepaald niet voorop. In Amerika en Duitsland is het aandeel van audioboeken veel groter. In Engeland wordt literatuur zelfs via de radio beschikbaar gemaakt. Hier heerst nog dat laatste restje calvinistisch denken: dat je boeken moet lezen. Dat is achterhaald: kennisnemen van literatuur kan op alle mogelijke manieren, het luisteren naar een audiofile is daar één van. Ik zie nog steeds mogelijkheden voor middelbare scholieren: luister naar je leeslijst.’ ●●●

Met dank aan Jacqueline Ancona

LUISTERBOEKEN VOOR 12+

Boy, Roald Dahl, voorgelezen door Jan Meng.

De Hongerspelen, Suzanne Collins, voorgelezen door Lineke Rijxman.

De Melkweg, Bart Moeyaert, voorgelezen door de schrijver.

Het leven van een Loser, Jeff Kinney, voorgelezen door Job Schuring.

In de ban van de ring – De reisgenoten, J.R.R. Tolkien, voorgelezen door Jan Meng.

Project M, Milan Hofmans, voorgelezen door Barry Atsma.

Torenhoog en mijnen breed (hoorspel), Tonke Dragt, gespeeld door Hans Kuyper, Luc van de Lagemaat en Paul van der Lek.

Bijzonder debuut

Theatermaker en scenarioschrijver Marcel Roijaards debuteerde eind vorig jaar met de puntgave jeugdroman *Rebel met vleugels – het verhaal van Icarus*. Aan het woord is een vriendenclubje van Icarus dat alles van dichtbij meemaakte: Icarus' vrolijk-tegendraadse kinderjaren, zijn grote liefde voor Ariadne en zijn strijd met de Minotaurus in het labirynth. Verteld in vijf bedrijven in smeùige, aardse taal klutst Roijaards verschillende Griekse mythen door elkaar en ontpopt zich tot een waardig opvolger van klassiekerbewerker Imme Dros.

Zelf las Roijaards als kind graag voor en deed hij mee aan voorleeswedstrijden. 'Ik mocht mijn lagere school vertegenwoordigen en herinner me dat ik als enige jongen tussen allemaal meisjes in de finale kwam. Ik verloor natuurlijk van hen en was zwaar onder de indruk. Door deze meisjes wilde ik zelf voorgelezen worden! Mijn eigen boek heb ik aan mijn zoon voorgelezen. Tijdens het schrijven al, hoofdstuk na hoofdstuk. Hij was mijn eerste publiek en trok aan mijn mouw als ik te lang treuzelde met een volgend hoofdstuk. Het was een onmisbaar ritueel in het ontstaan van mijn verhaal.' [JA]

Rebel met vleugels – het verhaal van Icarus, Marcel Roijaards. Querido, € 14,95 (12+)

Voorleesbuurman

Toen Niels een kleuter was, had hij een buurman die hem voorlas uit Homerus. 'Ik begreep niet wat hij voorlas, eerst omdat ik te klein was en later omdat ik hem niet kon verstaan. De verhalen waren in een vreemde taal. Dat hinderde helemaal niet, ik was eraan gewend. Ik dacht dat voorlezen altijd zo ging.' *De reizen van de slimme man* (1988) was het eerste boek waarin Imme Dros haar bewondering voor de Griekse klassieken etaleerde. Door de voorleesverhalen van zijn buurman raakt Niels' leven verweven met dat van de 'slimme man' Odysseus. Voor Niels zijn ze aanleiding om naar het gymnasium te gaan en Grieks te leren; eens zal hij dat oude boek zelf kunnen lezen en begrijpen. *De reizen van de slimme man* is niet meer leverbaar, wat jammer is in het Jaar van het Voorlezen: het is een prachtig verhaal over de kracht van voorlezen en hoe de stem van een voorlezer je kan betoveren, zelfs zonder de woorden te verstaan. Zeer geschikt om voor te lezen in de onderbouw van het voortgezet onderwijs. [JA]

De reizen van de slimme man, Imme Dros. Querido, antiquarisch verkrijgbaar via boekwinkeltjes.nl (12+)

Boekenweek voor tieners

Wie tieners over ons bewegen verleden wil laten lezen (het thema van de Boekenweek), kan terecht bij de volgende titels.

- Met zijn imposante tweeluik *Negen open armen* en *De hemel van Heivisj* (Querido) is Benny Lindelauf de chroniqueur van het Limburgse platteland tijdens de eerste helft van de twintigste eeuw. Een onweerstaanbare familiegeschiedenis in de traditie van Gabriel García Márquez.
- Nog altijd geldt Thea Beckman (1923-2004) als de grand old lady van het historische jeugdboek. *Hasse Simonsdochter* (Lemniscaat) was haar eigen favoriet. Over de vijftiende-eeuwse volksheld Jan van Schaffelaar die van de toren sprong en wat daaraan vooraf ging. Vervoerend én leerzaam.
- In *Allemaal willen we de hemel* (Querido) toont Els Beerten dat er in de Tweede Wereldoorlog geen strakke scheidslijn liep tussen de goeden en de slechten, maar er vooral grijs-tinten bestonden. Een epische vertelling over opgroeien in oorlogstijd.
- Nog altijd het bekendste jeugdboek over de watersnoodramp: *Oosterschelde windkracht 10* (Lemniscaat) van Jan Terlouw. Over die rampzalige nacht in 1953 waarin de dijken braken en over de discussie twintig jaar later of de Oosterschelde moest worden afgesloten. [JA]

Boekenweek live!

Boekenweek live! is een landelijk leesbevorderings-evenement voor middelbare scholieren van de CPNB, Stichting Lezen en de Openbare Bibliotheek Amsterdam (OBA). Aansluitend bij het thema van de Boekenweek 'Gouden Tijden, Zwarte bladzijden' verdiepen klassen zich in *De gelukvinder* van Edward van de Vendel en Anoush Elman, het eerste deel in de succesvolle slash-reeks van uitgeverij Querido, waarin Van de Vendel de vlucht van Anoush en zijn familie vanuit Afghanistan naar Nederland beschrijft. Op woensdag 20 maart vindt er één groot landelijk gesprek plaats tussen leerlingen uit minimaal twaalf klassen, Edward van de Vendel en Anoush Elman en presentator Arjen Lubach. Het hart van deze literaire show klopt in de OBA van waaruit de uitzending live wordt gestreamed over internet. In enkele bibliotheken in het land zijn skypeverbindingen met de studio in de OBA, zodat de daar aanwezige leerlingen kunnen deelnemen aan het gesprek. Lubach spreekt met de schrijvers en met vertegenwoordigers van de klassen die in de studio in Amsterdam worden uitgenodigd, en leidt de inbreng van de leerlingen die vanuit de andere locaties willen reageren. Na succesvolle eerdere edities met Arthur Japin en Philip Huff is dit de derde editie van Boekenweek live!. [JA] [lezen](#)

FOTO ROB VISSER

Slash-actie

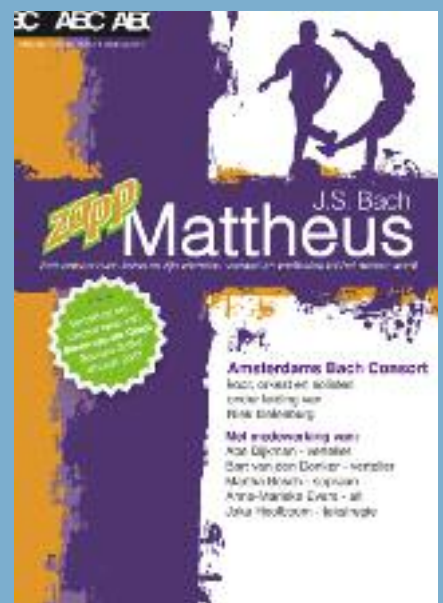
Een goed moment om de (school)bibliotheek aan te vullen: uitgeverij Querido verlaagde alle titels in de veelgeprezen Slash-reeks tijdelijk in prijs naar € 10,-. De serie, een initiatief van Edward van de Vendel, koppelt jongeren met een bewogen levensverhaal aan bekende jeugdboekenschrijvers die hun geschiedenis optekenen in gefictionaliseerde vorm. Van de Vendel beet zelf de spits af met *De gelukvinder* over de vlucht van een Afghaanse jongen met zijn familie naar Nederland. Daarna volgden boeken over onder meer een meisje dat opgroeit in pleeggezinnen en kindertehuizen (*Voor jou 10 anderen*, Mirjam Oldenhove), een jongen die in de beruchtste gevangenis van het Caraïbisch gebied belandt (*Latino King*, Bibi Dumon Tak) en een jongen die zich gevangen voelt in het verkeerde lichaam (*Meisje van Mars*, Anna Woltz). Van de Vendels pleidooi voor meer werkelijkheid in de jeugdliteratuur heeft geresulteerd in een serie die opvalt door de eerlijke getuigenissen van jongeren en de stilistisch sterke verhalen. [JA]

Tot 30 april kosten alle titels in de Slash-reeks € 10,- per deel.

Zapp Mattheüs

Toen Simon van der Geest een jaar of acht was, nam hij *Een huis met zeven kamers* van Joke van Leeuwen mee naar school. 'Juf Iete ging het voorlezen voor de hele klas. Ze bouwde er een heel project omheen met liedjes, versjes, rebussen, tekeningen en een voorstelling. Wat mijn liefde voor verhalen nog meer aanwakkerde, waren de verhalen die mensen uit hun hoofd vertelden. De indianenverhalen van mijn vader bijvoorbeeld. En dat ik mijn broertje zelf voorlas. Wij deelden een kamer en elke avond ging ik iets eerder naar bed om hem te kunnen voorlezen, het liefst uit dikke boeken zoals *Jim Knoop en Lucas de machinist* van Michael Ende.' Inmiddels heeft Van der Geest drie kinderboeken geschreven, één Gouden Griffel gewonnen en schrijft hij teksten voor theater. Op eerste Paasdag, zondag 31 maart, wordt in de Duif in Amsterdam de *Mattheüs Passion* van Bach uitgevoerd in een verkorte versie van een uur: *Zapp Mattheüs*, geschreven door Van der Geest. Een verhaal over Jezus en zijn vrienden, verraad en voetballen tot het donker wordt. Uitgevoerd met de originele muziek en zang. [JA]

simonvandergeest.nl, amsterdamsbachconsort.nl

Erik Bindervoet

Poëzie op school

SNS REAAL FONDS DICHTERSTOURNEE – Tijdens de Poëzieweek trakteerden Stichting Lezen en het SNS REAAL Fonds middelbare scholieren op een dichtersoptreden. Presentatrice Neske Beks en dichters Tjitske Jansen en Erik Bindervoet waren te gast op het Cosmicus College in de Rotterdamse wijk Kralingen voor een levendige ontmoeting met leerlingen uit havo-3.

DOOR ANNEMARIE TERHELL

In de theaterzaal van het Cosmicus College hebben zich ruim vijftig leerlingen verzameld. Het is rumoerig. ‘Houden jullie van gedichten?’ opent de Vlaamse Neske Beks vol enthousiasme. Een mopperig ‘nee’ stijgt op. De toon is gezet. Poëzie op school is geen alledaagse routine. Voor de dichters betekent het niet alleen voordragen en in discussie gaan, maar vooral ook: orde houden en voortdurend aftasten op welke golf-lengte de zaal zit. Tjitske Jansen begint met haar eigen werk en vertelt over Kalle met de Haak, een gedicht dat ze vroeg in de ochtend schreef – een leuke overeenkomst, zo ‘s morgens tijdens het tweede lesuur, zegt ze monter. Het komt niet echt aan. ‘Ach, misschien is dit toch niet wat je aan een veertien- of vijftienjarige moet voordragen,’ concludeert ze dan. Uit haar stapel papieren tovert ze een ander gedicht te voorschijn, over een kleuter die in bad poept. ‘Ik keek naar de drol die in de richting van mijn broer dreef.’ Verbaasd gegiechel, maar achterin zit een groepje stoorzenders, dat reageert met gekliker. Er valt een tas – hard en expres. ‘Oh, je tas is gevallen!’

zegt Jansen meelevend. ‘Zielig.’ Ook daarvoor heeft ze een gedicht paraat, van Toon Tellegen dit keer. ‘Arme ik arme arme ik o arme ik o armere steeds maar armere en armere ik armenlijke ik...’ Er wordt gierend gelachen. De jongen in kwestie kijkt stuurs, maar de spanning is even gebroken.

Mobiele show

De Dichterstournee is een mobiele show, gefinancierd door het SNS REAAL Fonds. In een blauw Volkswagenbusje reizen dichters Ellen Deckwitz, Tjitske Jansen, Erik Bindervoet, Tsead Bruinja en Ted van Lieshout en presentatoren Neske Beks en André Accord in wisselende samenstelling kriskras door Nederland. Scholen konden zich aanmelden voor een optreden met een uitgebreide motivatie, er was geen restrictie in leerjaar of niveau. Tien scholen zijn geselecteerd, van Emmen tot Hoensbroek. Overal verloopt het optreden compleet anders, vertelt coördinator Jessica de Jaeger. Het Rotterdamse publiek van deze ochtend is eerlijk, maar nogal weerbarstig. De crew blijft opgewekt en reageert scherp. De beurt is nu aan Erik Bindervoet, die voorleest uit zijn bundel absurdistische verzen *Tijdelijk zelfportret met hoofd en plaatsbepaling, oranje*. Vers 1 tot en met 14 oogsten ongeloof en gelach. ‘Is dát een gedicht!’ roept Karima verbaasd uit.

Erwtensoep

Jansen neemt het stokje weer over en vertelt over klankgedichten en onzinsonnetten. Daarna wil ze ‘Erwtensoep’ van

Tjitske Jansen

FOTO'S: JÜRGEN KOOPMANSCHAP

Ingmar Heytze voordragen. Jansen: 'Erwtensoep, kennen jullie dat? Jeweetwel: schaatsen, kou, en dan eet je daarna een bordje erwtensoep, met rode wangen? Heel Nederlands.' De leerlingen reageren met geroezemoes. 'Dat mogen wij niet eten, hoor. Dat is niet halal!' roept iemand. Jansen doet een snelle inventarisatie. 'Wie is er hier Turks? Steek je hand maar omhoog.' Driekwart van de vingers gaat de lucht in. De overige leerlingen hebben overwegend een Marokkaanse achtergrond, plus een handjevol andere nationaliteiten. Jansen gaat verder met het oer-Hollandse gedicht over een moeder die haar geheime erwtensoeprecept prijsgeeft aan de Amerikaanse zuster van een vage kennis. 'In de lente kregen we een kaart: we really enjoy your erwtensoep, we nemen elke dag een stukje bij de koffie.' Het is even stil. Jansen: 'Snap je? De soep was zo dik dat ze er plakjes van sneden.' Als het kwartje valt, krijgt Zeynep, in het midden van de zaal, een lachstuip. 'Haha, die is echt goed!'

Etos-tegoedbon

Bij het vragenronde durft Selim, na aanmoediging van zijn docent, de vraag te stellen die hij in de les heeft voorbereid: 'Horen jullie ook bij een bepaalde literaire stroming?' Bindervoet: 'Ik ben Ugly-dichter, kijk het staat ook hier op mijn shirt. Dat zijn heel simpele gedichten waarin je jezelf op een gedachte betrappt.' Jansen: 'Ik ben een stroming in mijn eentje. Sommige mensen vinden dat alleen bepaalde woorden in een gedicht thuishoren, maar ik vind dat je elk woord mag opschrijven. Ook Etos-tegoedbon, bijvoorbeeld.' Feyza op rij drie begint enthousiast te knikken: 'Je mag je dus lekker uitleven als je een gedicht schrijft!'

Het voorste deel van de zaal raakt steeds meer in de ban van

de dichters, Neske Beks doet verwoede pogingen om ook het achterste deel, dat de concentratie verliest, erbij te houden. 'Kom op, jongens. Wie wil er zelf iets voordragen voor de microfoon.' Op een van de laatste rijen ontstaat commotie. Mert blijkt een tekst bij zich te hebben, een rap van Appa, die hij eerder heeft gebruikt in de les Nederlands. Luid gestamp en gejoel van zijn klasgenoten, maar hij wil hem beslist niet hardop voorlezen. Zijn vrienden ook niet. Het blaadje verhuist naar voren. De dichters zijn nieuwsgierig en lezen de tekst om beurten. Woorden als racisme, ongelijkheid en eer komen langs. 'Nou, dat is een heftige tekst,' concludeert Bindervoet. De jongens knikken. Beks: 'Je ziet: Veel dichters hebben heftige dingen mee gemaakt.' Bindervoet: 'Weet je wat ik denk? Poëzie verlost ons van de gevoelens die het gedicht oproept.' Jansen: 'Ja, dat is waar. Maar deze tekst was nogal algemeen. Ik vind: Je moet je gevoelens aan de kant zetten om ergens goed naar te kunnen kijken.'

Shakespeare

Na afloop vragen meisjes om handtekeningen. Habibe is gegrepen. 'Ik vond het een erg leuke bijeenkomst. Bijzonder dat deze mensen dat voor ons organiseren. De gedichten zijn heel inspirerend. En fijn, die gezelligheid.' Ook Feyza zat op het puntje van haar stoel: 'Ik ben gewend aan Turkse gedichten, daarin rijmt altijd alles. Dat gevoel dat je je mag uitleven in een gedicht is helemaal nieuw voor mij!' Karima knikt: 'Ik schrijf zelf ook gedichten, vaak in het Arabisch, soms in het Nederlands. Bij het luisteren vandaag ontdekte ik dat het soms mooier is als het niet rijmt.' Bindervoet knikt tevreden. Het was erg de moeite waard, deze sessie. 'Als er bij de verzoeknummers wordt geroepen om een gedicht van Shakespeare, dan kan het toch niet meer stuk?' ●●● www.poezieweek.nl

De eerste Poëzieweek, die plaatsvond van 31 januari tot en met 6 februari, werd voorafgegaan door de uitreiking van de VSB Poëzieprijs aan Ester Naomi Perquin. Op Gedichtendag volgden de officiële opening en de uitreiking van de Herman de Coninckprijzen, het afscheid van Ramsey Nasr als Dichter des Vaderlands, en de installatie van Anne Vegter, de nieuwe DdV. De festiviteiten werden afgesloten met het Gedichtenbal in de Stadsschouwburg Amsterdam. Op www.poezieweek.nl zijn nog steeds lessuggesties te downloaden.

FOTO CARLI HERMES (UNIT CMA)

Het stenen bruidsbed op toneel

'Romans als *Het stenen bruidsbed* zijn tegenwoordig zeldzaam. Zo duister, zo gekunsteld, zo betoverend schrijft niemand meer,' schreef Arnold Heumakers in *NRC Handelsblad*. Nu brengt Het Nationale Toneel de oorlogsroman van Harry Mulisch (1927-2010) uit 1959 in het theater. In zijn boek beschrijft Mulisch de reis van de Amerikaanse gevechtspilootpiloot Norman Corinth die elf jaar na de oorlog terugkeert naar de oude Duitse cultuurstad Dresden, die hij hielp vernietigen. Het verhaal, opgezet als een Griekse tragedie en doorsneden met Homerische zangen, belicht het geallieerde bombardement in al zijn wreedheden. Mulisch was daarmee een van de eersten die het taboe op het beschrijven van het Duitse oorlogsleed doorbrak: het is de overwinnaar die bepaalt wie na afloop de oorlogsmisdadiger is en wie de held. Regisseur Johan Doesburg, die eerder een succesvol theater maakte van Arnon Grunbergs *Tirza*, castte Jeroen Spitzenberger als Norman Corinth. Verder onder meer met Tamar van den Dop, Jaap Spijkers, Stefan de Walle en Antoinette Jelgersma. [JA]

Van 28-5 t/m 15-6 in de Koninklijke Schouwburg Den Haag, tournee vanaf september. nationaletoneel.nl

Boekenweeknieuws

Met het thema 'Gouden Tijden, Zwarte bladzijden' draait de 78e Boekenweek (16 t/m 24 maart) om de zon- en schaduwzijde van het verleden van de lage landen. In een aantal opzichten is De Boekenweek dit jaar vernieuwd. De oorspronkelijk tiendaagse week, beginnend op woensdag, start dit jaar in de nacht van vrijdag op zaterdag 16 maart met een speciale nachtverkoop in alle provincies. Op zondag 24 maart eindigt het boekenfestijn met een groot feest in Tilburg. Voor de twaalfde keer biedt NS de treinreizigers de mogelijkheid gratis te reizen op vertoon van het Boekenweekgeschenk, dit keer op de laatste zondag van de Boekenweek. Dat geschenk, *De verrekijker*, geschreven door Kees van Kooten (zie ook p. 8-9), ontvangt u gratis bij besteding van tenminste € 12,50 aan boeken. Het Boekenweekessay, te koop voor € 2,50, is dit jaar geschreven door Nelleke Noordervliet. In *De leeuw en zijn hemd* gaat zij op reportage door het verleden; door achterbuurten en herenhuizen tot aan schildersateliers en dichtersstulpjes. Stichting Lezen verzorgt als altijd lessuggesties voor het voortgezet onderwijs. [JA] lezen.nl

boekenweek.nl/school

2013: Couperus-jaar

Op 10 juni 2013 is het 150 jaar geleden dat Louis Couperus (1863-1923) werd geboren. 'De vliegende Hagenaar' noemde de dandyachtige schrijver zichzelf soms, die beroemd werd met boeken als *Eline Vere* en *De stille kracht*. De stad achter de duinen vormt het decor van veel van zijn boeken en de literaire wandelingen die je in zijn voetsporen kunt maken, onder leiding van een deskundige gids, vinden dan ook plaats in Den Haag. Je komt langs de huizen waar hij gewoond heeft en passeert de belangrijkste plekken uit zijn werk. Het Letterkundig Museum, dat Couperus' nalatenschap beheert, organiseert een aantal speciale activiteiten, onder meer tijdens het Haagse Couperus Festival in het weekend van 8 en 9 juni. Op die zondag wordt een literaire rout-app over de schrijver gelanceerd. Tegelijkertijd vindt in het Kinderboekenmuseum een speciale middag plaats, gepresenteerd door Arend van Dam, die werkt aan een Couperus-verhaal voor kinderen. Verder zijn er lezingen, symposia en verschijnen er diverse bijzondere uitgaven, waaronder *Couperus culinair* met favoriete recepten van de schrijver. [JA]

Kijk voor een overzicht van de activiteiten op louiscouperus.nl

FOTO COLLECTIE LETTERKUNDIG MUSEUM

DJP

De Dioraphte Jongerenliteratuur Prijs (DJP) is een prijs voor boeken met een hoge literaire kwaliteit die aansluiten op de belevingswereld van jongeren. Wat leeftijd betreft sluit de prijs aan op de Gouden Lijst, die boeken bekroont voor lezers van twaalf tot en met vijftien jaar. 27 maart maakt de jury van de DJP, onder voorzitterschap van Anne-marie Terhell, een shortlist bekend van tien titels. Naast vakjuryprijsen voor het beste oorspronkelijk Nederlandstalige boek en het beste vertaalde boek, kunnen ook lezers tussen de vijftien en dertig hun stem uitbrengen op hun favoriete titel. Dat kan een van de boeken op de shortlist zijn, maar mag ook een andere titel zijn die in 2012 is verschenen. De stemperiode loopt van 27 maart tot 16 april; wie stemt maakt kans op een prijs, zie de website. Op 17 april (onder voorbehoud) worden de juryprijsen en de publieksprijs, elk € 15.000,- groot, uitgereikt. De DJP wordt georganiseerd door Stichting CPNB in samenwerking met Stichting Lezen. CJP treedt op als mediapartner. De prijs wordt mede mogelijk gemaakt door Stichting Dioraphte. [JA] [Lezen](#)

djp.nl

FOTO CHRIS VAN HOUTS

FOTO GREETJE VAN BRUGGENHOUT

De vreemde smetten

Na de tournee van *Geletterde Mensen* van de onlangs afgezwaaide Dichter des Vaderlands Ramsey Nasr en zanger-gitarist Mauro Pawlowski (onder meer van dEUS) in 2009, was de vraag naar een reprise groot. ‘Ramsey Nasr en Mauro Pawlowski verzetten de bakens van de literaire avond: dit is geen voorlezen, hier bedrijft men literair-muzikaal theater,’ schreef de pers. En: ‘Alles in deze voorstelling lukt (...) Nasr en Pawlowski vergasten ons op een show die stijf staat van de gekte in het eerste deel, en tintelt van kwetsbaarheid in het tweede’. Vier jaar later staan de twee opnieuw samen op het toneel. Niet met een reprise, maar met een nieuwe voorstelling over het vaderland, een rekbaar begrip voor de Nederlands-Palestijnse Nasr en de Pools-Italiaanse Pawlowski. In *De vreemde smetten* zullen vaderlandse gedichten klinken, polyfone gezangen, liederen van Schubert, slechte grappen, irritante onzin en veel te lange gitaarsolo’s. De voorstelling reist tot en met 21 april langs theaters in Nederland en Vlaanderen. [JA]

begeerte.be

Jannah Loontjens

‘De letters die ik als kind stuk voor stuk kon herkennen en natekenen, hielden voor mij nog altijd een formule verborgen die ze tot woorden en zinnen zou omtoveren. Ik wist dat er een sleutel bestond waarmee ik de letters klank en betekenis kon geven, waarmee ik een deur zou openen tot verhalen en avonturen. Maar hoe? Ik vulde mijn dagen met het bedenken van verhalen en versjes en vroeg mijn moeder ze voor me op te schrijven. Ik dicteerde enkele zinnen en zij las ze daarna voor. Het was wonderlijk om in haar stem, met het vastberaden ritme van iemand die voorleest, mijn eigen bedensels terug te horen. Dit was magie.’

Literatuurwetenschapster, filosofe en schrijfster Jannah Loontjens reflecteert in *Mijn leven is mooier dan literatuur – een kleine filosofie van het schrijverschap* vanuit persoonlijk perspectief op lezen en schrijven. Aan de hand van herinneringen, boekfragmenten en films onderzoekt Loontjens hoe schrijvers gepresenteerd worden in literatuur, talkshows, kranten en toeristengidsen. Een filosofische zoektocht naar de zin van het schrijven in deze tijd. Vorige maand verscheen ook Loontjens nieuwe dichtbundel: *Dat ben jij toch*. [JA]

Mijn leven is mooier dan literatuur, Jannah Loontjens. Ambo, € 19,95. Verschijnt eind maart.

Job Cohen Voormalig burgemeester van Amsterdam, politiek leider van de PvdA, fractievoorzitter, Tweede Kamer-lid

Favoriete voorleesboek *Op weg naar de hemel (Kiss Kiss)* van Roald Dahl

Waarom? 'Het zijn van die verhalen waar op 't end zo'n onverwachte twist in zit. Of niet onverwacht, dan voel je hem aankomen en denk je: o nee toch...'

Leest het liefst voor aan 'Mijn vrouw. Door haar ziekte kan ze zelf niet meer lezen.'

Job Cohen sprak verschillende luisterboeken in van Willem Elsschot, Nescio, Multatuli en Geert Mak.

'Ik krijg regelmatig te horen dat mensen verrukkelijk met me inslapen.' [JA]

Wakker schieten bij BN'ers en seksscènes

In het lokaal van Bernadette van Hoorn (54), docente Nederlands aan het Vitus College in Bussum, staan minstens vijfhonderd boeken. Elke les leest ze haar leerlingen voor.

DOOR BAS MALIEPAARD

‘Toen ik op de middelbare school zat, las mijn docent Nederlands *Mannekino* van Sybren Polet voor. De jongens achter in de klas begonnen dan te kaarten, maar ik vond het heerlijk om naar te luisteren. Misschien ben ik daarom zelf ook gaan voorlezen, toen ik 25 jaar geleden docent werd. Het is een fijne manier om de les te beginnen, een rustmoment waarin je meteen de aandacht van de klas vangt. In de onderbouw lees ik boeken integraal voor. Van middeleeuwse verhalen als *Karel ende Elegast* tot moderne romans als *Rode sneeuw in december* van Simone van der Vlugt. Vanaf de vierde klas begin ik de les met een pakkend fragment uit een roman. De meeste leerlingen zijn benieuwd waar ik mee kom. Ik kies vaak fragmenten uit nieuwe boeken om de klas wegwijs te maken in het overvloedige aanbod. Het is voor veel kinderen lastig om boeken uit te kiezen voor hun lijst. Ze overleggen wel eens met hun ouders, maar die raden dan titels uit hun eigen schooltijd aan. Dan komen ze met *Turks fruit* van Wolkers.

Prima, maar er zijn sindsdien wel meer goede boeken verschenen. Voordat ik begin met voorlezen, schrijf ik de titel op het bord, laat ik het boek zien en vertel ik kort iets over de auteur. Vooral als het om jonge schrijvers als Arjen Lubach of Matthijs Kleyen gaat, vinden leerlingen dat leuk. Daarna lees ik vijf

minuten voor. Ik probeer een spannend of grappig stukje met een cliffhanger te kiezen, zodat ze graag willen weten hoe het verder gaat. ‘Aah, mevrouw, waarom stopt u nou? Het werd net zo spannend!’ zeggen ze dan. In een boekje houd ik bij welke titels scoren en welke ze saai vinden. Dan kan ik daar later weer uit putten. Ik heb trouwens niet de illusie dat alle leerlingen heel intensief luisteren. Sommigen vinden het ook gewoon lekker om even niets te doen, op hun tafel te hangen en naar buiten te staren. Toch zetten leerlingen opvallend vaak boeken waaruit ik heb voorgelezen op hun lijst.

De wet van Spengler bijvoorbeeld, van Jaap Scholten dat de excentrieke geschiedenis van een textielfamilie beschrijft. Eerlijk gezegd dacht ik dat de thematiek te ver van hen af zou staan, maar het is veel gelezen. *Grip* van Stephan Enter deed het ook goed: tien leerlingen hebben het op hun lijst gezet. Boeken over liefde, oorlog en actuele thema's slaan meestal wel aan. VSV van Leon

de Winter vonden ze fantastisch, omdat er bekende mensen als Theo van Gogh, Bram Moszkowicz en Eva Jinek in voorkomen. Expliciete seksscènes trekken natuurlijk ook de aandacht. Die lees ik gewoon voor, daar heb ik totaal geen moeite mee.

Jongens die anders met hun hoofd op tafel liggen, worden dan opeens wakker! Voor mij is voorlezen dé manier om mijn leerlingen aan het lezen te krijgen. Ik zou niet weten hoe ik het anders zou kunnen aanpakken. In onze literatuurmethode *Laagland* staan wel fragmenten uit boeken, maar die vinden leerlingen over het algemeen supersaai. Als ik voorlees, prikkelt dat veel meer.’ ●●●

‘Als je hier niet om huilt, ben je waarschijnlijk dood vanbinnen’

Sieger Sloot (1977) is acteur. Hij speelde in voorstellingen van Mugmetdegoudentand en in Maria Goos' toneelstukken *De hulp* en *Cloaca*. Daarnaast was hij op televisie te zien in de serie *Vuurzee*, het comedyprogramma *Wat als...?* en in *Nieuw Dier*, een komisch programma waarvoor hij ook teksten schreef. Vanaf 21 mei speelt Sieger Sloot de reprise van *Superkapitalisten*, een intelligente, humoristische voorstelling gebaseerd op het gedachtegoed van de Amerikaanse filosoof en romanschrijfster Ayn Rand.

DOOR JOUKJE AKVELD

What is the What

‘Oh man, dat is een fantastisch boek. Je begint het te lezen en kunt het niet meer weggleggen. Ik heb meer boeken van Dave Eggers gelezen en ik vind eigenlijk bijna alles van hem goed, maar dit vind ik zijn allerbeste. Wat Eggers hier doet is een verhaal vertellen dat enigszins is gedramatiseerd, maar wel werkelijk is gebeurd. Hij beschrijft de geschiedenis van een jongen in Soedan, die door soldaten uit zijn dorp wordt

gedreven. Zijn ouders zijn vermoord, 's nachts slaapt hij met andere *lost boys* in het open veld waar ze worden aangevalen door leeuwen. De hoeveelheid ellende en horror die deze jongen moet verduren, daar krijg je rillingen van. Ik heb niet vaak dat ik zit te janken bij een boek, maar als je hier niet om huilt, ben je waarschijnlijk dood vanbinnen.’

De tuinen van Dorr

‘Ik ben heel jong begonnen met lezen, al op de kleuterschool. Volgens mijn moeder heb ik het mezelf geleerd, maar dat kan ik me eigenlijk niet voorstellen. Ik weet wel dat ik als vier-, vijfjarige ontzettend was geïnteresseerd in letters. We woonden in Hoogvliet en thuis waren veel boeken. Tot mijn elfde, twaalfde jaar zat ik altijd te lezen. De *Thule*-trilogie van Thea Beckman en een serie die *Harlekijntje* heette over een poppenkastpop die tot leven kwam. Op m'n zestiende heb ik het nog eens herlezen en toen had ik een heel *weirde* ervaring: ik herinnerde me nog hoe ik het verhaal voor me zag toen ik klein was, maar op dat moment had ik een totaal andere visualisatie van wat ik las. Ik wist dat ik het boek vroeger

had stuk gelezen, maar ik herkende het niet meer. En *De tuinen van Dorr* natuurlijk, dat is misschien wel mijn allerliefste lievelingsboek ooit. Met mijn vriendinnetje heb ik het tijdens de vakantie geluisterd als luisterboek. Och, wat is dat mooi.'

Ernest van der Kwast

'Ernest van der Kwast zat een paar klassen onder mij op het Erasmiaans Gymnasium in Rotterdam. Ik speelde toneel, hij schreef daar weleens wat voor, zo kenden we elkaar. Jaren later deed Ernest mee aan Write Now!, een schrijfwedstrijd van Passionate. Hij had het idee dat je als Marokkaan meer kans maakte en daarom stuurde hij twee verhalen in: één onder zijn eigen naam en één als Yusef El Halal. Over zijn eigen verhaal kreeg hij te horen dat het te veel op Arnon Grunberg leek, het stilistisch zeer verwante verhaal van Yusef werd geprezen om z'n originaliteit. Ernest heeft dat pseudoniem een paar jaar aangehouden. Hij vroeg een Marokkaanse medestudent economie namens hem op te treden. Dan las die jongen een tekst van Ernest voor en deelden ze het geld. Het leidde tot absurde situaties waarbij die jongen tijdens het voorlezen oprecht in de lach schoot – wat nogal raar is voor iemand die geacht wordt de tekst zelf te hebben geschreven. Als Yusef kreeg Ernest een column in de Vlaamse krant *De Standaard*, maar daar roken ze onraad. Ze stuurden hem een mail dat ze vermoedden dat Yusef El Halal een pseudoniem was en dat ze niet wilden dat er een blanke LPF-er achter zat. Ik was inmiddels acteur en Ernest vroeg mij of ik de krant wilde bellen met een Marokkaans accent om hun achterdocht weg te nemen. Ik vond het wel een goede grap en besloot hem te helpen. Het probleem is dat je als acteur soms ongewild meegaat in het accent van een ander. Toen ik die Belgische redacteur aan de telefoon kreeg, ging ik automatisch Vlaams praten, vervolgens schakelde ik over op een Marokkaans accent en ondertussen dacht ik: mijn god, hoe red ik me hieruit.'

Stand-in

'Ernest voelt zich als schrijver verwant aan Grunberg en zijn thematiek: het verliezen van je identiteit. Grunberg heeft daar een overtreffende trap van uitgevoerd door Marek van der Jagt in het leven te roepen. Ernest wilde een stap verder

gaan en een boek schrijven over een man die als stand-in van schrijvers optreedt, waarvan de mensen zouden denken dat het door Grunberg was geschreven. *Stand-in* zou het gaan heten en hij vroeg mij of ik als stand-in van hem op wilde treden. Daarmee wilde hij ook aan de kaak stellen dat je als schrijvende acteur veel meer aandacht in de media krijgt dan als gewone auteur. Los van het feit dat Ernest een goede schrijver is, heeft hij ook een goede neus voor publiciteit. Hij dacht dat er een enorme hype zou ontstaan op het moment dat het uitkwam. Dat gebeurde uiteindelijk een paar maanden nadat *Stand-in* verscheen. Ik had in de tussentijd interviews gegeven, optredens gedaan en was naar het Boekenbal geweest, waar ik bijna door de mand viel omdat ik niet wist wie Gerbrand Bakker was. Van te voren had ik gedacht dat het moeilijkste zou zijn om het verhaal vol te houden in de media. Maar wat ik uiteindelijk als loodzwaar heb ervaren, is dat ik zo lang moest liegen tegen mijn vrienden en familie. Die waren zo trots en blij, ze voelden zich later enorm in hun vertrouwen beschaamd, dat heeft me bijna vriendschappen gekost. Het idiote is dat wat in het boek stond ook werkelijk gebeurde: de stand-in kreeg meer aandacht dan de schrijver. Ernest's bekentenis kreeg in *NRc* een klein stukje, terwijl ik met een groot interview plus foto werd afgedrukt.'

The Fountainhead

'Ik las *The Fountainhead* van Ayn Rand op aanraden van Eva Marie de Waal. We zouden samen een voorstelling maken en waren op zoek naar een onderwerp. *The Fountainhead* is een ideeënroman, een pleidooi voor egocentrisme bij de schepende mens. Er zit een heroïek in die Rand had geleerd als scenarioschrijfster in Hollywood en verder staat het stijf van de plotwendingen, het boek leest als een uitgerekte soap. Als je goed wilt zijn, schrijft Rand, moet je egoïstisch zijn, dan mag je niet twifelen. Vooral dat laatste vind ik krankzinnig. Met Rands ideeën over zelfredzaamheid is niets mis, maar de consequenties die ze eraan verbindt – daar verliest ze me. De dubbelheid van Rands persoon bleek echter prachtig materiaal voor een voorstelling. *Superkapitalisten* gaat over economie en filosofie gekoppeld aan onze eigen crisis. Het is intellectueel toneel, maar ook humoristisch. Ik ben een groot voorstander van het maken van toegankelijk theater, maar het is niet erg als het publiek wat moeite moet doen.' ●●●

HEFTIGE EMOTIES EN SLORDIGE KINDEREN

EEN KIJKJE IN HET ATELIER VAN ANNET SCHAAP – Ze werd vooral bekend door de *Hoe overleef ik?*-serie, maar Annet Schaap heeft meer in haar mars dan kriebelige pubers. Dit voorjaar verscheen *Lampkapje & de wolf*, een humoristisch sprookje van Jacques Vriens dat ze aankleedde met kleurige collages. ‘Het liefst teken ik kinderen met veel binnenwereld.’

DOOR ANNEMARIE TERHELL

Annet Schaap woont en werkt in Utrecht-West in een oude stadswoning met de rommelige zorgeloosheid die zo herkenbaar is van haar tekeningen. Haar atelier deelt ze met haar vijfjarige zoon Jonas, ten minste: de helft van de tijd. Het gezin reist regelmatig af naar Canada, het geboorteland van haar partner, om rond te trekken in een camper op zoek naar woeste ledigheid en een plek om verliefd op te worden. ‘Dat is nog niet gebeurd, maar de kans is groot dat we op een dag toch de oversteek maken. We wonen hier in Utrecht voor het gemak, maar alles is hier van mij: het huis, de vrienden, de taal. In Canada is het gezin meer in evenwicht.’ Ook tijdens het reizen gaat het illustratiewerk door, op een klein bureautje. ‘Knippen en plakken gaat daar wel lastiger, je kunt niks laten liggen.’

Oude liefde

Heftige emoties en slordige kinderen met veel binnenwereld – die tekent Schaap het liefst. Zoals Kaatje, die donkere krullenkop uit *Villa Fien* en Henni uit de *Steenstraat*-serie van Elisabeth Honey. ‘Sinds de Steenstraat heb ik een switch gemaakt, zijn mijn tekeningen lossier geworden. Ik moest daarin tekenen alsof de hoofdpersoon dat in haar eigen dagboek had gedaan en ben er anders door gaan werken: niet alles hoeft meer te kloppen.’ Ook met Janneke Schotveld werkt ze graag samen. ‘Zij is nog niet zo gearriveerd en heeft een enthousiasme dat nog heel fris is.’ Voor *Superjuffie* keek Schaap met een half oog naar Batman, een oude liefde. ‘Dat heb ik altijd een leuk karakter gevonden, met zijn geheime nachtelijke identiteit.’

Liefdesverdriet

De overleefboeken van Francine Oomen vormen sinds vijftien jaar een rode draad in haar carrière. Al in de jaren negentig, tijdens een borrel van uitgeverij Unieboek, werd de samenwerking beklonken. ‘Francine en ik raakten aan de praat, we hadden allebei liefdesverdriet. Ze zei: “Ik ga een overleefboek schrijven, wil jij het illustreren?”’ De doorbraak van de serie kwam zo rond de millenniumwisseling met *Hoe overleef ik het jaar 2000?*. Het heeft haar veel werk opgeleverd. En, sinds het tijdschrift er is, ook behoorlijk veel techniek. ‘Francine roept altijd dat alles helderder moet, met meer kleur. Ik heb het inkleuren op de computer goed onder de knie gekregen.’

Overleefstrip

De stripversie van *Hoe overleef ik de brugklas?*, waarin Schaap het boek bewerkte tot geestige full colourstrips, kwam nadat de serie was afgesloten. Daardoor was het net te laat om nog op het commerciële succes mee te liften. Ze werkte er een half jaar aan. Het project wakkerde de wens aan naar werk dat meer eigen is, niet alleen zelf getekend maar ook zelf geschreven. ‘Vroeger dacht ik dat mijn eigen verhalen zouden komen met het moederschap. Dat romantische idee – samen met Jonas tekenen en verhalen schrijven. Het is er nog niet van gekomen.’ ●●●

UIT: *Lampkapje & de wolf*

Omslagillustratie van *Superjuffie*

Annet Schaap (Ochten, 1965) studeerde aan de kunstacademies van Kampen en Den Haag en volgde daarnaast een opleiding aan de schrijversvakschool. Ze schreef teksten voor theater en debuteerde in 1988 als kinderboek-illustratrice. Sindsdien heeft Annet Schaap een vrij constante productie van zo'n tien kinderboeken per jaar. Ze werkt samen met verschillende auteurs, onder wie Jacques Vriens, Elisabeth Honey, Janneke Schotveld, Hillary McKay en Mieke van Hooft. Het bekendst zijn haar zwierige, realistische tekeningen bij de *Hoe overleef ik?*-serie van Francine Oomen, die zich sinds 1998 heeft uitgebreid tot vijftien delen, een musical, een film en een tv-serie, diverse taalgidsjes en andere non-fictieboeken, een tijdschrift en merchandising. Recent verscheen *Lampkapje & de wolf*, een prentenboek dat ze maakte met Jacques Vriens.

Wendell Jaspers Actrice

Favoriete voorleesboek *Negen verhalen (Nine stories)* van J.D. Salinger

Waarom? 'Salinger schrijft zo eerlijk over zijn openlijke teleurstelling in het leven dat je er ook weer hoop in vindt.'

Leest het liefst voor aan 'Vrienden uit het theatervak. Salingers masculiene, best wel cynische en meedogenloze humor is aan hen goed besteed.'

Toen Wendell Jaspers onlangs in New York was, herlas ze Salingers *The Catcher in the Rye*. 'Bijzonder om Holden Caulfields dwaaltocht door New York dáár te lezen. Thuis las een vriend me voor uit *Nine Stories*. Ik heb het boek direct de volgende dag gekocht.' [JA]

De kinderen op de foto zijn niet de kinderen uit het artikel.

‘Voorlezen? Getver.’

‘Ik moet een beetje op een eilandje zitten.’ Carolien Krikhaar, Consulent voortgezet onderwijs bij de Bibliotheek Utrecht, schuift haar stoel los van de kring. ‘Dan kunnen ze me beter zien.’ Nog een kwartier voordat brugklas 1b van het Leidsche Rijn College in Utrecht de bibliotheek gaat binnenstromen, de voorbereidingen zijn in volle gang. Er worden formulieren op clipboarden geklikt met daarop vragen over de verstaanbaarheid van de voorlezer, de intonatie, de uitleg bij het verhaal: overal is aan gedacht.

DOOR JOWI SCHMITZ

Weg

Straks krijgen achtentwintig jongeren de module ‘Hoe lees je goed voor’. Het is de aftrap van de landelijke voorleeswedstrijd Read2Me!, waarbij de jongeren zelf gaan voorlezen en uiteindelijk in een landelijke finale de beste voorlezer wordt gekozen. De leerlingen hebben er al een module opzitten waarin ze de bibliotheek hebben ontdekt en hebben geleerd hoe ze een leuk boek kunnen vinden. ‘Ze weten al een beetje de weg,’ aldus Krikhaar.

Maar voorlezen is een vak apart. Het kan bovendien een heikel onderwerp zijn in de brugklas, waar alles draait om stoerheid en erbij horen. Dat is ook te zien en te horen als de pubers eenmaal zitten. ‘Voorlezen? Getver,’ wordt ergens gemompeld. ‘Werden jullie vroeger weleens voorgelezen?’ vraagt Krikhaar. Nou, dat willen ze nog wel toegeven. Krikhaar vraagt expres niet of ze nu nog worden voorgelezen. Dat zou té oncool zijn. Een drietal jongens moet nu al hard om alles giechelen.

Trein

Dan komen de instructies. Drie keer moeten de jongeren aan de hand van de vragen op het clipboard observeren hoe de voorlezer het doet. De grap zit hem in de eerste keer: Krikhaar heeft haar instructies nog niet gegeven of ze grijpt een boek

en begint daar mompelend uit voor te lezen. ‘Is ze al begonnen?’ vraagt een meisje verschrikt.

Na drie zinnen kijkt Krikhaar op en vraagt of er nog iemand te laat was vanmorgen. Het gesprek gaat even over treinen, dan duikt ze haar boek weer in, nog steeds onverstaanbaar. De jongeren kijken eerst wat ongelovig, tot het ze begint te dagen. Is ze verstaanbaar? ‘Nee’ kruisen ze aan. Is er contact met het publiek? Alleen als ze niet over het boek praat. Bij de evaluatie zijn de brugklassers unaniem: zo moet het dus niet.

Stil

Krikhaar gaat het nog eens proberen. Dit keer blijft ze staan, geeft een duidelijke uitleg over het boek dat ze gaat lezen en steekt van wal. De klas is stil.

Voorlezen lijkt zo simpel maar er is veel te winnen, stelt Krikhaar als ze uitgelezen is. Toen zij deze tweede ronde voorlas, heeft iedereen toen goed geluisterd?

‘Ja’ zegt een jongen.

‘Hoe kwam dat?’ vraagt Krikhaar.

‘Omdat u goed voorlas.’

‘Dat is het wel in een *nutshell*, denk ik.’

Hitkrant

De jongeren mogen het zelf gaan proberen. Ze kiezen een boek en gaan per twee aan elkaar voorlezen. Het gaat even goed, maar na een minuut of vijf wordt er ook rondgelopen, worden er snel wat boeken geleend, leest het trio luidruchtige jongens hardop voor uit de *Hitkrant*.

Zolang het geluidsvolume niet al te erg omhoog gaat laat Krikhaar ze begaan. ‘Het gaat erom dat ze het hier naar hun zin hebben. Lezen uit de *Hitkrant* is ook lezen. En als ze elkaar ook nog boeken gaan aanraden, is het helemaal mooi.’ ●●●

read2mevoorleeswedstrijd.nl/bibliotheekutrecht.nl, lezen.nl

KALENDER

JAAR VAN HET VOORLEZEN

- 12 maart** **BoekStart-voorstelling Betty Sluizer.** Spelen, zingen en bewegen met je baby en peuter. Voor BoekStart komt Betty Sluizer, schrijfster van meer dan honderd kinderboeken, naar de bibliotheek in Hazerwoude-Dorp waar ze een voorstelling geeft voor baby's en peuters en hun ouders en begeleiders (ook elders in het land).
- 13 maart** **Lezen met je baby.** Lezen met je baby is goed voor de ontwikkeling van je kind. Tijdens deze workshop voor ouder én kind geven medewerkers van de bibliotheek Alkmaar tips en informatie over hoe je dit kunt doen (ook elders in het land).
- medio maart** **Prentenboek van het Jaar 2014.** Half maart wordt het Prentenboek van het Jaar 2014 bekendgemaakt plus de Prentenboek Top Tien voor De Nationale Voorleesdagen 2014.
- 19 maart** **Lezen Centraal: voorlezen vanzelfsprekend.** Een congres over voorlezen voor leraren, medewerkers in de kinderopvang, beleidsmakers, bibliotheekmedewerkers en iedereen die voorlezen een warm hart toedraagt. Het congres vindt plaats in de Stadsschouwburg Amsterdam en wordt geleid door Dolf Jansen. Aanmelden kan via lezencentraal.nl
- 10 april** **De Nationale Leesvertelwedstrijd.** Finale van landelijk voorleeswedstrijd voor dove kinderen in Theater de Flint in Amersfoort. De opening wordt verricht door Hakim.
- 22-28 april** **Week van het Luisterboek.** Zeven dagen waarin het luisterboek centraal staat. 25 maart 2013 wordt de shortlist bekendgemaakt van de Luisterboek Award, de prijs voor de beste voorlezer van een luisterboek. Vanaf die dag kan het publiek online stemmen op zijn favoriete luisterboek. Het Luistergeschenk wordt geschreven door Leo Blokhuis. U krijgt het cadeau bij aankoop van minimaal € 9,95 aan (luister)boeken.
- 28 mei** **Read2Me!.** Landelijke finale van voorleeswedstrijd voor brugklassers in muziekcentrum Vredenburg Leidsche Rijn in Utrecht.
- 28 mei** **Voorleeswedstrijd pabo's.** Landelijke finale van voorleesproject voor pabo-studenten, waarin de winnaars uit de regionale voorronden het tegen elkaar opnemen.
- 29 mei** **De Nationale Voorleeswedstrijd.** Landelijke finale van voorleesproject voor leerlingen in het basis-onderwijs, waarin de voorleeskampioenen van de provincies het tegen elkaar opnemen in Vredenburg Leidsche Rijn in Utrecht.
- 9 november** **Voorstelling Kleine Ezel leest voor.** In de bibliotheek van Heerhugowaard leest een acteur van Theater Terra voor, samen met de pop Kleine Ezel (gebaseerd op de prentenboeken van Rindert Kromhout en Annemarie van Haeringen).

Dit is een kleine greep uit de activiteiten die tijdens het Jaar van het Voorlezen worden georganiseerd. Op jaarvanhetvoorlezen.nl vindt u het complete overzicht.